

De neutraliteit van politieke tv-platforms voor jonge kijkers van de publieke omroep: een gevalsstudie van Verkiezingsspecial Jeugdjournaal

Bachelorthesis

Naam	Marlies de Brouwer
ANR	810146
Universiteit	Tilburg University
Faculteit	Tilburg School of Humanities
Opleiding	Communicatie- en Informatiewetenschappen
Plaats	Tilburg
Datum	15 augustus 2012
Begeleider	Dr. E. Huls

Voorwoord

Bij de eerste bijeenkomst zei dr. Erica Huls: "Iedereen die het leuk vindt op een andere manier naar interviews te leren kijken". Hiervoor wil ik mijn begeleidster dr. Erica Huls ontzettend bedanken. Ik ben heel anders naar tv-interviews gaan kijken en er gaat geen discussieprogramma voorbij waarbij ik mezelf niet betrap op het analyseren van de vraagstellingen en de antwoorden.

Verder zou ik graag dit voorwoord willen gebruiken om mijn scriptiebegeleidster dr. Erica Huls te bedanken voor haar bijdrage aan deze thesis. Ten eerste heeft zij voor het materiaal gezorgd en had zij in de eerste bijeenkomst het onderzoeksontwerp van het onderzoek afgebakend. Hierdoor had ik meteen een beeld van het onderzoek en was het helder wat er van me verwacht werd. Verder heeft zij mij gedurende het hele proces intensief begeleid en waren alle vragen welkom. Door haar begeleiding heb ik een hoofdonderzoek kunnen doen met daarbij twee aanvullende onderzoeken waar ik veel van geleerd heb. Tot slot heeft zij mij op meerdere inzichten uit de resultaten gewezen. Het schrijven van deze scriptie was daardoor een leerproces.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Hoofdonderzoek: politieke bias in aandacht en aanvallend vraagontwerp	4
1.2	Aanvullend onderzoek 1: het verschil in (aanvallend) vraagontwerp tussen jongens en meisjes	10
1.3	Aanvullend onderzoek 2: het verschil in de mate waarin en de wijze waarop politici vragen ontwijken	12
2	Methode	15
2.1	Onderzoeksopzet	15
2.2	Materiaalverzameling	18
2.2.1	Materiaal	18
2.2.2	Transcriptie	21
2.2.3	Segmentering	22
2.3	Materiaalanalyse	23
2.3.1	Hoofdonderzoek	23
2.3.2	Aanvullend onderzoek 1	30
2.3.3	Aanvullend onderzoek 2	32
2.3.4	Codering	36
2.3.5	Statistische analyse	37
2.3.6	Validiteit en betrouwbaarheid	38
3	Resultaten	38
3.1	Hoofdonderzoek	39
3.2	Aanvullend onderzoek 1	44
3.3	Aanvullend onderzoek 2	45
4	Discussie	47
4.1	Opvallende resultaten	47
4.2	Kanttekeningen bij het onderzoek	48
4.3	Wetenschappelijke bijdrage: de neutraliteit van de media en toevoeging van gegevens aan bestaande data	50
4.4	Toekomstig onderzoek	51
5	Conclusie	53
5.1	Hoofdonderzoek	53
5.2	Aanvullend onderzoek 1	53
5.3	Aanvullend onderzoek 2	54
5.4	Algemene conclusie	54
	Bibliografie	56
	Appendix	59

1 Inleiding

Het huidige onderzoek bestaat uit een hoofdonderzoek en twee aanvullende onderzoeken. In dit hoofdstuk zal duidelijk worden wat het hoofdonderzoek en de twee aanvullende onderzoeken inhouden. De onderzoeken worden apart besproken. Elke bespreking van een onderzoek bestaat uit de aanleiding van het onderzoek, de onderbouwing van het onderzoek met wetenschappelijke literatuur en de formulering van de vraagstellingen en doelstellingen van het onderzoek.

1.1 Hoofdonderzoek: politieke bias in aandacht en aanvallend vraagontwerp

Aanleiding

In Nederland vindt al enkele jaren een discussie plaats over de vermeende linksheid van de media. Naar aanleiding van aanhoudende kritiek op de publieke omroep heeft deze zelf in 2007 een onderzoek verricht naar haar vermeende linksheid (De Witt, 2007). De Witt (2007) vermeldt in zijn artikel dat NOS-directeur Gerard Dielessen de publieke omroep al “aardig” pluriform vindt. Overigens vindt Dielessen de kritiek op de actualiteitenrubrieken niet onterecht. “De pluriformiteit zetten we nu expliciet op de agenda” aldus Harm Bruins Slot, voorzitter van de Raad van Bestuur van de publieke omroep bij de aankondiging van een grootschalig onderzoek naar de pluriformiteit van de publieke omroep (Dekker, 2007).

Overigens is het onderzoek niet uitgevoerd. Dat blijkt uit het feit dat er geen publicatie te vinden is, en ook indirect uit de Handelingen van de Tweede Kamer (2008a). Daarin is te lezen dat Kamerlid Remkes een Kamervraag stelt aan meneer Plasterk, de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: “Is het waar dat de Nederlandse Publieke Omroep (NPO) het in een rondetafelgesprek van de vaste commissie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over het mediabeleid door de voorzitter van de Raad van Bestuur van de NPO aangekondigde “pluriformiteitsonderzoek” heeft afgeblazen?”. Meneer Plasterk heeft een antwoord gegeven op deze vraag met meerdere argumenten (2008b). Daarin is te lezen: “De Nederlandse Publieke Omroep (NPO) heeft gesproken met diverse partijen over het onderzoek, waaronder de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit en het Sociaal Cultureel Planbureau. Deze verkenning heeft echter niet tot een bevredigende onderzoeksopzet geleid. Uit een imago-onderzoek in opdracht van de publieke omroep van Interview-NSS bleek bovendien dat de meeste respondenten het aanbod van de publieke omroep niet als links ervaren”. Op basis van

beide argumenten is het onderzoek afgeblazen door de NPO.

Hoewel de publieke omroep in 2007 geen onderzoek heeft gedaan naar de vermeende linksheid van de programma's, melde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap toch in een rapport dat een belangrijke doelstelling van de publieke omroep in 2010 "het verbeteren van de kwaliteit, pluriformiteit en (representativiteit van het) bereik van zijn journalistieke programma's" was (OCW, 2011). Dit leidde tot de komst van twee nieuwe omroepen (PowNed en WNL). PowNews, een programma van PowNed, meent "bovenop het nieuws, maar hard en kritisch met humor. Met een sterke mening maar zonder binding met links of rechts. Niet bang om de macht aan te pakken en altijd bereid om heilige huisjes in te schoppen" te zijn ("Missie PowNed"). PowNed is opgericht vanuit de passie om het huidige publieke bestel te veranderen. Zij zijn opgericht "omdat onze achterban op dit moment onvoldoende door Hilversum wordt gehoord, maar ook vanwege de vooringenomen journalistiek en de overvloed van politiek correcte programma's". WNL is een publieke omroep en is in februari 2009 op initiatief van De Telegraaf opgericht onder de naam "Wakker Nederland". Het programma is opgericht, omdat veel Nederlanders het gevoel hebben, dat hun mening niet meer terug te vinden is op de Nederlandse radio en televisie. De omroep staat voor: "Burgers rechts in het midden moeten zich er ook thuis kunnen voelen" ("Missie WNL"). Dit programma heeft dus de neiging om rechtse televisie te maken.

Scholten et al (2012) hebben wel onderzoek gedaan naar de pluriformiteit van de publieke omroep. Een conclusie die Scholten et al. (2012) trekken, is dat wanneer de actualiteitenrubrieken van de publieke omroep op basis van uitspraken van de presentatoren/journalisten in het assenstelsel van links naar rechts geplaatst worden, dan is er een trend te zien dat deze rubrieken vooral naar het midden trekken. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de publieke omroep stappen heeft ondernomen om pluriform te zijn. Dit is opvallend omdat, de publieke omroep beweert dat zij linkse politici niet anders benaderen dan politici van andere politieke richtingen. De publieke omroep heeft ook het bereik van de omroep willen verbeteren. Ze bereiken dagelijks al miljoenen mensen met hun programma's, maar toch bestaan er nog steeds witte vlekken met betrekking tot het bereik. Deze betreffen voornamelijk de jongeren. Programma's zoals PowNews (PowNed) en Journaal op 3 (NOS) zorgen voor een groter bereik van jongeren (OCW, 2011).

In het kader van de discussie van pluriformiteit probeerden Huls en Varwijk (2011) met hun onderzoek een wetenschappelijke onderbouwing te geven aan de vermeende linksheid van de publieke omroep. Zij onderzochten de tv-interviews van het programma Pauw & Witteman.

Hierbij werd gekeken naar de benadering van Pauw & Witteman van politici uit verschillende politieke richtingen. De benadering van Pauw & Witteman van politici werd gemeten aan de hand van twee meetinstrumenten. Ten eerste werd gekeken naar de bias in aandacht. Dit houdt in dat er wordt gemeten hoeveel beurten politici krijgen van de presentatoren en hoeveel tijd er wordt besteed aan de politici. Ten tweede werd gekeken naar de bias in vraagontwerp. Deze werd onderzocht aan de hand van een meetinstrument dat de vijandigheid van journalistieke vragen meet (zie sectie 2.3.1 voor meer informatie). In de aanloop naar de verkiezingen hebben Pauw & Witteman verschillende politici aan tafel gekregen. De belangrijkste bevinding van Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) was dat de presentatoren linkse politici consequent minder vijandig benaderden dan rechtse politici, waarbij centrum politici gemiddeld vijandig werden benaderd. Hieruit werd geconcludeerd dat Pauw & Witteman niet neutraal zijn in hun benadering van verschillende politici. Van Liere (2011) heeft gekeken naar de benadering van Knevel & Van Den Brink van verschillende politici. Zij kwam tot de conclusie dat deze presentatoren juist rechtse politici minder vijandig benaderden dan linkse politici.

Het onderzoek van Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) heeft een wetenschappelijke bijdrage geleverd aan de maatschappelijke discussie omtrent partijdige journalistiek. In hun discussie gaven zij aan dat meer wetenschappelijk onderzoek nodig is naar verschillen in benadering van verschillende politici. De platforms Pauw & Witteman en Knevel en Van Den Brink zijn de eerste die aan een dergelijk onderzoek zijn onderworpen. Huls en Varwijk (2011) menen dat meer onderzoek nodig is naar gelijksoortige politieke platforms om erachter te komen of er inderdaad sprake is van gekleurde journalistiek. Het is geen probleem dat linkse media bestaan als er een tegenwicht is in een pluriform Nederlands televisie aanbod. Deze mening delen Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) ook.

In het kader van de discussie over de pluriformiteit en het bereik van de publieke omroep wordt een ander programma onderzocht dat werd uitgezonden in de aanloop naar de verkiezingen van 2010. De publieke omroep heeft in 2011 PowNed en WNL ontwikkeld voor meer pluriformiteit. Daarbij wilden zij meer jongeren bereiken met hun programma's. In de vooravonden van de verkiezingen van 2010 was er echter ook al een speciale jongeren programmering: afleveringen van SchoolTV-weekjournaal en Nova College Tour waren aan de verkiezingen gewijd ("Programmering Verkiezingsstrijd 2010 Publieke Omroep"). Hiermee wilde de publieke omroep een nog groter publiek bereiken. In dit onderzoek is gekozen voor de Verkiezingsspecial van het Jeugdjournaal. In dit programma worden de lijsttrekkers van de zes grootste partijen in Nederland ondervraagd door de presentatoren en scholieren. Zijn de

interviewers in dit programma neutraal in hun benadering van politici?

Achtergrond wetenschappelijke literatuur

Het politieke interview heeft een prominente rol gekregen op televisie. Wanneer de televisie wordt aangezet, is de kans groot dat een van de programma's de vorm van een tv-interview heeft (Clayman & Heritage, 2002a). Journalisten willen een tv-interview afnemen voor hun werk, terwijl de publieke figuren het interview gebruiken om toegang te krijgen tot het publiek (Huls & Varwijk, 2011). In het tv-interview zijn de politici en het publiek niet de enige deelnemers, maar neemt de interviewer als tussenpersoon veel van de controle over. De politici zijn hierbij de geïnterviewden en beperken zich tot het antwoorden van de vragen. Hij of zij kan het gesprek niet openen of afsluiten, kan geen beurten toewijzen aan sprekers en heeft weinig invloed op de onderwerpen die worden besproken (Clayman & Heritage, 2002a).

De interviewers hebben de controle over het gesprek. Daarbij moeten interviewers voor opheldering zorgen over bijvoorbeeld beleidskwesties van de politici. Verschillende onderzoekers constateren een toenemende kritische houding onder journalisten (o.a. Huls, 2007). Hutchby (2006) beweert dat de kritische houding die wordt verwacht van journalisten, botst met de geldende norm van journalistieke neutraliteit. Aan de ene kant wordt van de journalisten verwacht om zich neutraal op te stellen en zo objectief mogelijk te zijn, maar aan de andere kant wordt van de journalisten verwacht dat zij als "tegenmacht in de democratie" kritisch zijn en de politici opponerende feiten en meningen laten inzien. Interviewers moeten neutraal en objectief te werk gaan (Clayman & Heritage, 2002a). Neutraliteit en onpartijdigheid worden benoemd als een van de basisprincipes van het journalistieke vak. Het is niet de bedoeling dat de journalist zijn eigen mening laat doorschemeren, maar dat hij feiten aandraagt, zodat het publiek zelf een mening kan vormen over het besproken onderwerp. Het is echter vaak een complexe en moeilijke taak, omdat van journalisten wordt verwacht dat zij tegelijkertijd ook kritisch zijn (Clayman & Heritage, 2002a).

Wanneer interviewers volledig objectief zijn, falen ze erin de waarheid te achterhalen namens het publiek. Om werkelijke feiten te achterhalen, moeten interviewers kritisch te werk gaan en de politici niet simpelweg een podium bieden waarop de politici hun standpunten kunnen verkondigen (Clayman & Heritage, 2002a). Interviewers compliceren hun vraagontwerp en maken gebruik van technieken om een kritische houding in te nemen, terwijl tegelijkertijd neutraliteit proberen te claimen door te beweren dat deze technieken op een eerlijke en evenwichtige manier toegepast worden en alle politici op dezelfde wijze benaderen. Hierdoor

verschuift de discussie van de neutraliteit van journalisten naar een ander niveau. De vraag is niet of de interviewers objectief zijn in de benadering van politici, maar of ze verschillende politici op een evenwichtige manier benaderen. De benadering van politici uit verschillende politieke richtingen kan met elkaar worden vergeleken. Wanneer een verschil van benadering wordt opgemerkt bij een interviewer, kan opgemerkt worden dat deze interviewer niet neutraal is in de benadering van politici (Varwijk, 2008).

Dit onderzoek is gebaseerd op drie kernpublicaties waarin de neutraliteit van politieke interviews onderzocht wordt, namelijk: Varwijk (2008), Huls (2010) en Huls en Varwijk (2011). Om na te gaan of interviewers politici van verschillende richtingen op een gelijke manier benaderen, zijn twee meetinstrumenten beschikbaar. Door het vergelijken van de vragen die de journalisten stellen aan de politici kunnen verschillen in benadering aangetoond worden. Neutraliteit van tv-interviews wordt gemeten via twee vormen: bias in aandacht en bias in aanvallend vraagontwerp.

Bias in aandacht is op twee verschillende manieren gemeten. Ten eerste is gekeken naar de hoeveelheid beurten per politieke richting. Dit betekent het aantal maal dat interviewers de beurt gaven aan de geïnterviewde politici. Ten tweede is gekeken naar de spreekruimte in tijd door de hoeveelheid tijd te meten die binnen de uitzending werd besteed aan de politici.

Bias in vraagontwerp wordt gemeten met behulp van Question Analysis System (QAS) dat ontwikkeld is door Clayman en Heritage (2002b) en Clayman, Heritage, Elliott en McDonald (2007). Zij hebben vijf dimensies onderscheiden die de mate van vijandigheid meten van journalistieke vragen, te weten: initiatief, directheid, assertiviteit, oppositie en verantwoording (Varwijk, 2008). Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) voegden in hun onderzoek een zesde dimensie, persistentie, toe. Het model van Clayman en Heritage (2002b) is bedoeld voor persconferenties. In persconferenties stellen veel interviewers slechts één of enkele vragen. Een interview verschilt van een persconferentie op het gebied van het aantal vragen van een interviewer. Wanneer de interviewer een één-op-één interview heeft met een gast kunnen meer vragen worden gesteld. Hierdoor ontstaat interactie en kan de interviewer reageren op de niet adequate antwoorden van geïnterviewden. De interviewer kan bijvoorbeeld de vraagstelling herhalen wanneer het antwoord niet bevredigend is. Door de dimensie persistentie toe te voegen is het model completer voor tv-interviews (Varwijk, 2008). Varwijk (2008) heeft het Question Analysis System (Clayman & Heritage, 2002b; Clayman, Heritage, Elliott & McDonald, 2007) vertaald naar het Nederlands en heeft daarbij een zesde dimensie toegevoegd. Dit leidde tot het Vraagstelling Analysemodel (Varwijk, 2008) (zie sectie 2.3.1 voor meer informatie).

Wanneer een ongelijke verdeling optreedt in vijandige vraagstellingen, is de journalist niet neutraal en is er dus sprake van bias in aanvallend vraagontwerp. Om na te gaan of alternatieve variabelen een effect hebben op de relatie tussen politieke richting en aanvallend vraagontwerp, is gekeken naar de mogelijke invloed van een reeks contextvariabelen, zoals de stand in peilingen van de politici en de verschillende vormen van vraagontwijking.

Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) vonden geen bewijs voor bias in aandacht. Bias in een vraagontwerp is wel gevonden op de dimensies assertiviteit, oppositie en persistentie. Dit betekent dat de presentatoren consistent het meest assertief, opponerend en persistent waren in hun vraagstellingen aan rechtse politici. Om alternatieve verklaringen voor de gevonden resultaten uit te sluiten, zijn veel aspecten van de context geanalyseerd. Het gevonden verschil in de benadering van linkse en rechtse politici is in alle contexten aanwezig. De belangrijkste bevinding van Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) was dat de interviewers consistent linkse politici minder vijandig benaderden dan rechtse politici, waarbij centrum politici gemiddeld vijandig worden benaderd. Een conclusie die getrokken kan worden is dat de interviewers niet neutraal zijn in hun benadering van verschillende politici.

Onderzoeksvragen en doelstelling

De opzet van het hoofdonderzoek is gebaseerd op het onderzoek van Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011). Dit onderzoek heeft maar een van de politieke platforms onderzocht, waardoor het generaliseren van de resultaten problemen opleverde. Met dit onderzoek wordt geprobeerd die beperking te verminderen door een ander politiek platform aan de data toe te voegen.

Om het hoofdonderzoek zoveel mogelijk te laten aansluiten op de vorige onderzoeken is de centrale onderzoeksvraag hetzelfde, deze luidt: *“Zijn tv-platforms neutraal in hun benadering van politici uit verschillende politieke richtingen?”*. Met behulp van de twee meetinstrumenten zal nagegaan worden of interviewers neutraal zijn in hun benadering van verschillende politici. Het meetinstrument is erop gericht om de vijandigheid van de journalistieke vragen te meten. Een vertaling van de onderzoeksvraag is dan ook: *“Heeft de politieke richting van de politicus invloed op de vijandigheid van de journalistieke vragen van het tv-interview?”*.

De doelstelling van het onderzoek is het leveren van een wetenschappelijke bijdrage aan de maatschappelijke discussie over de partijdigheid van de Nederlandse journalistiek. Daarbij wordt de bestaande data uitgebreid en wordt nogmaals de hanteerbaarheid van het meetinstrument nagegaan.

1.2 Aanvullend onderzoek 1: het verschil in (aanvallend) vraagontwerp tussen jongens en meisjes

Aanleiding

Volgens de differentie-opvatting, die betrekking heeft op de verschillen in gesprekstijl tussen mannen en vrouwen, maken mannen en vrouwen in hun jeugd verschillende subculturen eigen. Dit betekent dat jongens vaker in grote groepen spelen en hierdoor vaker om de rangorde moeten vechten. Meisjes spelen vaker hooguit met twee andere meisjes en ligt de nadruk op harmonie (Huls, 2001). Jongens zijn dus meer geneigd dan meisjes om de competitie aan te gaan met anderen. Nemen jongens en meisjes deze subculturen mee als ze ouder worden? En stellen jongens hierdoor andere, wellicht meer vijandige, vragen dan meisjes?

In het onderzoek van Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) is gekeken naar de relatie tussen politieke richting en aanvallend vraagontwerp. Als contextvariabele is de specifieke interviewer meegenomen om na te gaan of de relatie tussen politieke richting en aanvallend vraagontwerp wordt beïnvloed door een bepaalde interviewer. Het kan voorkomen dat een bepaalde interviewer meer aanvallende vragen stelt. Er kon hierbij geen rekening gehouden worden met sekse van de interviewers, omdat in het onderzoek Pauw & Witteman als platform werd gebruikt. In de discussie van Varwijk (2008) staat vermeld dat het interessant zou zijn om vraagontwerp van mannelijke en vrouwelijke interviewers met elkaar te vergelijken. In het huidige onderzoek is de Verkiezingsspecial Jeugdjournaal genomen als platform. In dit programma stellen scholieren ook vragen aan de politici. In dit onderzoek kan dus nagegaan worden of meisjes en jongens andere vraagvormen gebruiken. Daarbij kan nagegaan worden of meisjes en jongens verschillen in de aanvallendheid van de gestelde vragen.

Achtergrond wetenschappelijke literatuur

Er zijn drie opvattingen met betrekking tot de verschillen in gesprekstijl van mannen en vrouwen (Huls, 2001). Eckert en McConnell-Ginet (1992) hebben een vierde opvatting toegevoegd. Deze opvattingen worden achtereenvolgens besproken.

Ten eerste wordt de deficiëntieopvatting onderscheiden. Deze benadering wordt nog nauwelijks serieus genomen. Deze opvatting gaat ervan uit dat het taalgebruik van vrouwen minder goed ontwikkeld is en dat vrouwen minder verstand van zaken hebben dan mannen. Hun linguïstische beperktheid is de uitdrukking van hun cognitieve minderwaardigheid (Jespersen, 1928).

Een tweede opvatting over de verschillende gesprekstijlen is de dominantieopvatting. In

deze opvatting worden de sekseverschillen in taalgebruik geplaatst binnen het kader van een hiërarchische maatschappij. De machtsverhoudingen op macroniveau hebben een parallel met de dagelijkse interactie. Een voorbeeld is dat mensen die meer macht hebben meer en vaker aan het woord zijn dan mensen met minder macht. Mannen zouden hierin de boventoon voeren terwijl vrouwen een luisterende en geïnteresseerde rol zouden spelen (Fishman, 1978).

Een andere benadering is de differentie-opvatting. Deze opvatting stelt dat vrouwen en mannen zich in hun kindertijd verschillende sociolinguïstische subculturen eigen hebben gemaakt. Een voorbeeld hiervan is, dat jongens vaak in grote groepen spelen, waarin het gevecht om de rangorde vaak plaatsvindt. Meisjes daartegen spelen meestal met hooguit twee andere meisjes en proberen daarin harmonie te bereiken (Maltz & Borker, 1982).

Er is een vierde opvatting die betrekking heeft op de verschillen in gesprekstijl bij mannen en vrouwen: community of practice. De termen "seks" en "gender" (oorspronkelijk alleen grammaticaal geslacht) worden in alledaagse situaties vaak als synoniemen gebruikt. In de jaren 1970 is de term "gender" ingevoerd om te verwijzen naar de sociaal geconstrueerde verschillen tussen mannen en vrouwen. Zowel mannen als vrouwen worden opgevoed en gesocialiseerd naar bepaalde genderrollen. Mensen produceren en reproduceren zelf normen en stereotypen die gegenderd zijn, door in hun gedrag typisch mannelijk of vrouwelijk op te treden. Gender komt dus tot stand in sociale processen en interacties. Mensen gebruiken dus "gender" in hun gedragingen, zoals spreken (Bossaert, 2009). Volgens Eckert en McConnell-Ginet (1992) is gender ingebed in onze instellingen, acties, onze opvattingen en onze verlangens. Daarbij is gender door samenwerking tot stand gekomen. Dit is vooral te zien in de eerste stadia van kinderen. Initieel leren kinderen gender doordat anderen gender voor hen doen. Mensen gaan anders om met vrouwelijke en mannelijke baby's. Een voorbeeld is dat ze meisjes teder behandelen en met jongens meer speels omgaan. Daarbij gebruiken ouders tegen meisjes meer verkleinwoordjes en lieve woordjes, terwijl bij jongens meer directe verbodsbepalingen worden gebruikt. De kinderen krijgen de boodschap dat vrouwen en mannen anders horen te zijn. Daarbij krijgen ze te horen dat het "mannelijke" boven het "vrouwelijke" staat (Bosseart, 2009).

Er is een patroon te herkennen dat vrouwen een andere rol hebben in het gesprek dan mannen. Mannen hebben in alle vier de opvattingen een overheersende rol. Zij willen het gesprek domineren. In de dominantieopvatting hebben mannen deze rol, omdat zij vaker de macht hebben. In de differentie-opvatting is dit het geval, omdat jongens in grotere groepen spelen dan meisjes. In de benadering van community of practice is te zien dat jongens en

meisjes zich anders moeten gedragen, waarbij jongens boven de meisjes staan. Het kan dus zijn dat jongens in het programma daarom ook meer aanvallende vragen stellen dan meisjes.

Onderzoeksvragen en doelstelling

In de Verkiezingsspecial Jeugdjournaal zijn naast twee presentatoren ook scholieren aan het woord. Zij stellen de politici vragen die zij zelf hebben bedacht. Varwijk (2008) vermeldde in zijn discussie dat het interessant zou zijn om vraagontwerp van mannelijke en vrouwelijke interviewers met elkaar te vergelijken. Op basis van de literatuur (Huls, 2001) kan geconcludeerd worden dat jongens meer vijandige vragen kunnen stellen vanwege het wellicht meenemen van de subculturen die ze zich eigen maken in hun jeugd. Vanwege de deelname van jongens en meisjes aan het programma kan nagegaan worden of jongens en meisjes verschillen in het stellen van vragen en daarmee een ander soort interviewers zijn.

Naar aanleiding van het bovenstaande kan het eerste aanvullende onderzoek beschreven worden: *“Is er een verschil tussen jongens en meisjes in de vormen die zij gebruiken om vragen te stellen aan politici?”* en *“Is er een verschil tussen jongens en meisjes in hun gebruik van aanvallend vraagontwerp?”*. Het verschil in vraagvorm wordt nagegaan door te kijken naar de vraagvormen die zij gebruiken en daar het verschil te meten. Het verschil in aanvallend vraagontwerp wordt gemeten met het Vraagstelling Analysemodel (Varwijk, 2008). Wanneer hier een verschil optreedt, is er een verschil in de aanvallendheid tussen meisjes en jongens.

De doelstelling van dit aanvullend onderzoek is om resultaten te generen over sekseverschil en (aanvallend) vraagontwerp die andere onderzoeken niet konden onderzoeken (Varwijk, 2008 en Huls en Varwijk, 2011).

1.3 Aanvullend onderzoek 2: het verschil in de mate waarin en de wijze waarop politici vragen ontwijken

Aanleiding

Vraagbeantwoording en vraagontwijking zijn van toenemend belang in de meningsvorming van burgers over gebeurtenissen in de actualiteit. Het verschil tussen vraagbeantwoording en vraagontwijking is lastig te trekken en er zijn verschillende vormen van vraagontwijking te onderscheiden (Clayman & Heritage, 2002). Voor veel politici is het deelnemen aan een tv-interview een manier om hun wensen en ideeën aan de bevolking bekend te maken (Clayman &

Heritage, 2002). Dit is overigens niet altijd zonder risico. De regie van het gesprek is namelijk in de handen van de interviewers. Hierdoor moeten politici hun woorden zorgvuldig kiezen en lastige kwesties omzeilen (Huls, 2009). Wanneer een politicus een vraag ontwijkt, kunnen de interviewers daarna een aanvallende vraag stellen. Is er een mogelijkheid dat politieke richtingen verschillen in hun vraagontwijking? Politici kunnen verschillen in de mate waarin en hoe ze vragen ontwijken. Wanneer interviewers weten dat een bepaalde politieke richting meer vragen ontwijkt, kunnen zij de vragen aanpassen zodat de politicus wel het bevredigende antwoord geeft.

In de discussie in Varwijk (2008) staat vermeld dat in een vervolgonderzoek het tv-interview ook vanuit de geïnterviewden bekeken kan worden. Een voorbeeld dat genoemd wordt, is dat de invloed van vraagontwerp op vraagontwijking onderzocht kan worden. Worden bepaalde vraagvormen bijvoorbeeld vaker ontweken? Lauers (2008) heeft onderzoek gedaan naar de relatie tussen vraagontwerp en vraagontwijking in politieverhoren. Lauers (2008) kwam tot de conclusie dat nadat beweringen werden gedaan, er meer gespeeld werd met de gespreksrol. Daarbij kwam het niet adequaat antwoord geven het meeste voor als vraagontwijking. In het huidige onderzoek zal nagegaan worden of verschillende vraagvormen een effect hebben op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking. Politici kunnen verschillen in de vormen van vraagontwijking die ze gebruiken om vragen niet of in mindere mate te beantwoorden. Er zal nagegaan worden of verschillende politieke richtingen verschillen in het beantwoorden van de vragen.

Achtergrond wetenschappelijke literatuur

Clayman en Heritage (2002) hebben een model ontwikkeld voor de vraagontwijking van politici. Het is vaak moeilijk te onderscheiden wanneer een politicus een vraag beantwoordt of juist ontwijkt. Huls (2008) noemt vraagontwijking ook wel “Haagse antwoorden”. Voor iedereen komt het ontwijken van vragen weleens van pas, maar voor politici is het ontwijken van vragen een basisvaardigheid. Politici moeten oppassen dat ze niet teveel vragen ontwijken, omdat hierna een aanvallende vraag gesteld kan worden.

In de literatuur (Clayman & Heritage, 2002 en Kuiper, 2006) zijn verschillende waarden onderscheiden met betrekking tot vraagontwijking. Huls (2007) heeft vier dimensies onderscheiden en deze zullen in dit aanvullend onderzoek gebruikt worden. Ten eerste kan het spelen met de gespreksrol onderscheiden worden. Dit betekent dat de geïnterviewde een vraag kan ontwijken door zich niet te houden aan de rol van de geïnterviewde. Ten tweede kan er

gespeeld worden met de beurtwisselingsregels. Een voorbeeld hiervan is dat je kunt beginnen voordat het beurteinde is bereikt. Ten derde kan het antwoord worden verpakt in beleefdheid. De geïnterviewde kan solidariteit – of respectstrategieën gebruiken (Hutchby & Wooffitt, 1998). Een laatste vorm van vraagontwijking is dat een geïnterviewde een antwoord geeft dat niet tevreden stelt. Een voorbeeld hiervan is dat een geïnterviewde een incompleet antwoord geeft (Huls, 2007) (zie sectie 2.3.3 voor meer informatie).

In het onderzoek van Varwijk (2008) zijn de vier dimensies van vraagontwijking meegenomen als contextvariabelen. In dit onderzoek waren, zoals gezegd, de interviewers consistent meer assertief, opposerend en persistent in de benadering van rechtse politici. Pauw & Witteman lijken een vorm van het ontwijken van de vraagstelling te “bestrafen”. Het aantal assertieve vraagstellingen neemt toe wanneer politici hun antwoorden inkleden met beleefdheid. Hier is te zien dat de antwoorden van de politici en de vragen van de presentatoren een wisselwerking met elkaar hebben. In dit aanvullend onderzoek wordt het andersom onderzocht. In Varwijk (2008) wordt gekeken vanuit het perspectief van de interviewers. In het onderzoek van Varwijk (2008) werd nagegaan of het antwoord van invloed is op de vraag. In het huidige onderzoek wordt gekeken of politieke richtingen verschillen in het ontwijken van vragen en wordt de voorafgaande vraag meegenomen. Er wordt gekeken of de vraag van invloed is op de beantwoording van de vraag. In dit aanvullend onderzoek wordt dus gekeken vanuit de geïnterviewden.

Onderzoeksvragen en doelstelling

Een belangrijk element in interviews zijn de antwoorden van de politici. Er zijn verschillende vormen van vraagontwijking te onderscheiden. Een vraag die hierbij gesteld kan worden is: *“verschillen politici in de mate waarin en de middelen waarmee ze vragen ontwijken?”*. Dit wordt nagegaan door verschillende vraagontwijkingstrategieën te onderscheiden. Door na te gaan welke vormen van vraagontwijking verschillende politieke richtingen gebruiken, kunnen eventuele verschillen vastgesteld worden. De vraagvorm kan een effect hebben op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking. Wanneer vraagvorm een effect heeft op de vraagontwijking van de politici, kan nagegaan worden of bepaalde vraagvormen van invloed zijn op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking. Een vraag die hierbij gesteld kan worden is: *“Heeft de vraagvorm een effect op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking?”*.

De doelstelling van het onderzoek is een wetenschappelijke onderbouwde bijdrage te

leveren aan de interviewpraktijk en om een nieuw element binnen dit kader te onderzoeken. Er wordt een ander perspectief genomen dan in het onderzoek van Varwijk (2008). In dit aanvullend onderzoek zal nagegaan worden of politieke richtingen verschillen in de manier waarop zij vragen ontwijken. Er zal dus een andere kwestie onderzocht worden in een tv-interview met behulp van het vraagontwikingsmodel (Huls, 2007).

2 Methoden

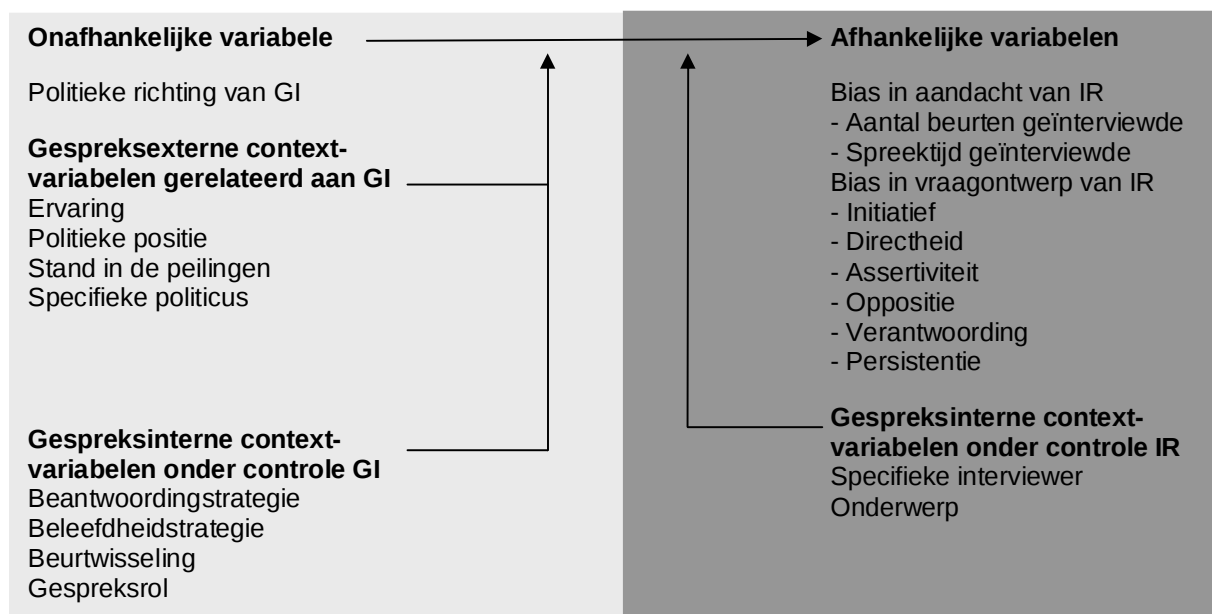
In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de onderzoeksopzet, de materiaalverzameling en de materiaalanalyse besproken.

2.1 Onderzoeksopzet

Het huidige onderzoek bestaat uit een hoofdonderzoek en twee aanvullende onderzoeken. Voor het vinden van een antwoord op de onderzoeksvragen is een gevalsstudie genomen. Hierdoor kan een geval in de diepte geanalyseerd worden. Daarbij zorgt een gevalsstudie ervoor dat er precies nagegaan kan worden wat er de hand is. Het fenomeen kan ook beter beschreven worden, omdat alle tijd aan één geval wordt besteed. Een nadeel om een meervoudige gevalsstudie uit te voeren, is dat het meer tijd kost. Voor zowel het hoofdonderzoek als de twee aanvullende onderzoeken is het programma Verkiezingsspecial van het Jeugdjournaal genomen.

In het hoofdonderzoek wordt in een tv-interview met politici van verschillende politieke richtingen het fenomeen vijandigheid onderzocht. Wanneer de journalisten de geïnterviewden vijandig benaderen, betekent dit dat zij zich kritisch opstellen om een evenwichtig beeld te kunnen geven (Varwijk, 2008). Er zal nagegaan worden of de interviewers verschillen in de benadering van verschillende politici. Het kan zijn dat de interviewers een bepaalde politieke richting vijandiger benaderen dan een andere richting. Wanneer er een relatie wordt gevonden tussen de politieke richting van de geïnterviewde en het gebruik van aanvallend vraagontwerp door de interviewers of dat de interviewers bepaalde politici meer aandacht geven, kunnen de contextvariabelen een effect uitoefenen op deze relatie. Een verschil in benadering zou bijvoorbeeld kunnen liggen aan de ervaring van de politicus of de stand in de peilingen. Wanneer bijvoorbeeld een politicus minder ervaring heeft, kunnen de interviewers minder vijandige vragen stellen, omdat de politicus pas net in de politiek zit. Daarbij kan een verschil in

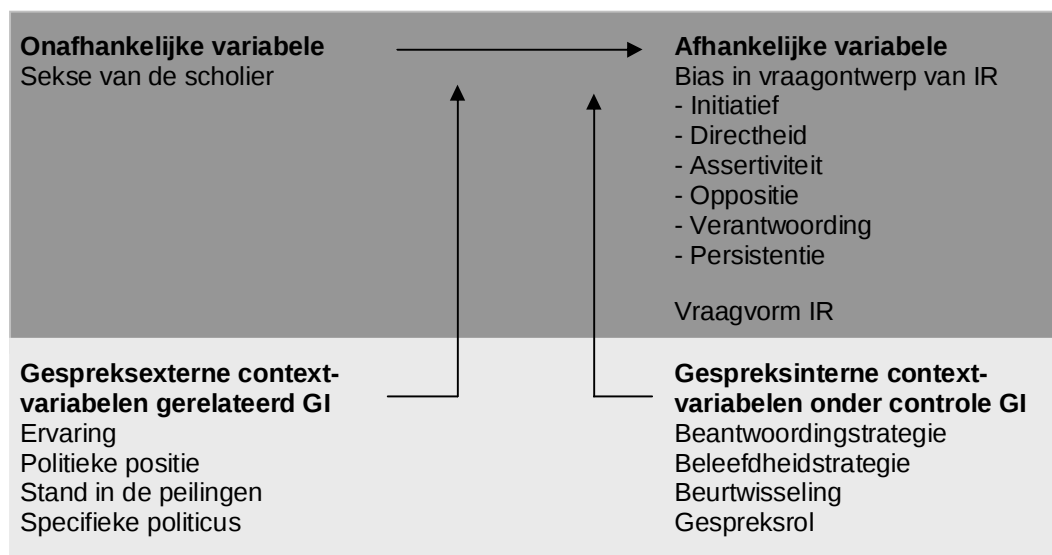
benadering ook liggen aan de gespreksinterne variabelen van de geïnterviewden, dit zijn variabelen die de geïnterviewde zelf kan beïnvloeden. Wanneer een politicus vaak een vraag ontwijkt, kan dit leiden tot meer aanvallend vraagontwerp van de interviewer. Daarbij kan het ook liggen aan de gespreksexterne contextfactoren die onder controle zijn van de interviewer. Om de invloed van deze variabelen te bepalen, zijn zoveel mogelijk van de contextvariabelen meegenomen in de analyse. Figuur 1 geeft de opzet van het hoofdonderzoek schematisch weer.

Figuur 1 Onderzoeksoopzet hoofdonderzoek

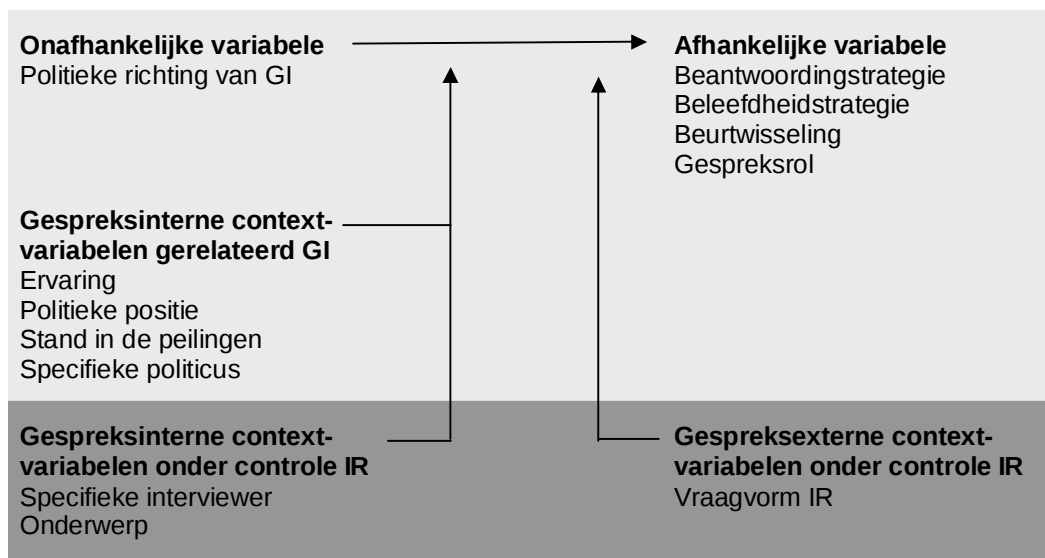
In het aanvullend onderzoek 1 wordt gekeken naar de relatie tussen sekse van de scholier en het gebruik van verschillende vraagvormen. Daarbij wordt gekeken of jongens en meisjes verschillen in het gebruiken van aanvallend vraagontwerp wanneer zij de politici vragen stellen. Wanneer er een relatie is tussen sekse van de scholier en vraagontwerp of vraagvorm zal gekeken worden of de contextvariabelen van invloed zijn op deze relatie. Daarbij zal gekeken worden of de stand van peilingen, de ervaring, politieke positie en specifieke politicus van invloed is. Daarnaast worden de gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de geïnterviewde meegenomen. Wanneer vraagontwijking wordt gebruikt, verschillen de jongens en meisjes in hun benadering naar de politici? De gespreksinterne variabelen onder controle van de interviewer worden niet meegenomen, omdat het sekse verschil al de specifieke interviewer aangeeft. De individuele scholieren worden niet meegenomen, omdat per scholier één vraag wordt gesteld. De andere gespreksinterne contextvariabele onder controle van de

interviewer, onderwerp, kan niet variëren in dit onderzoek. Het kan voorkomen dat bij een bepaald onderwerp meer aanvallend vraagontwerp wordt gebruikt of dat een bepaalde vraagvorm vaker voorkomt. In het onderzoek stellen de scholieren alleen maar vragen over hetzelfde soort onderwerp. Zij stellen de politici persoonlijke vragen, zoals “draagt u weleens een korte broek?” of “hoe vaak per dag poetst u uw bril?”. De inhoud van de vraag verandert wel, maar het soort onderwerp, “persoonlijke vragen”, is in alle vragen van de scholieren hetzelfde. Hierdoor kan het onderwerp niet van invloed zijn, omdat deze variabele geen andere vorm kan aannemen dan dat ene onderwerp. In figuur 2 is de onderzoeksopzet van aanvullend onderzoek 1 te zien.

Figuur 2 Onderzoeksopzet aanvullend onderzoek

In aanvullend onderzoek 2 wordt gekeken of politici van verschillende politieke richtingen verschillen in de strategieën die ze tot hun beschikking hebben om vragen te ontwijken. In dit deelonderzoek zijn de vraagvormen een contextvariabele. Deze variabele kan een effect hebben op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking. Het kan zijn dat politici minder vragen ontwijken wanneer een bepaalde vraagvorm wordt gebruikt. Daarbij spelen de gespreksexterne contextvariabelen gerelateerd aan de geïnterviewde mee wanneer er een significant verschil optreedt tussen politieke richting en vraagontwijking. In figuur 3 is de onderzoeksopzet van aanvullend onderzoek 2 schematisch weergegeven.

Figuur 3 Onderzoekopzet aanvullend onderzoek 2

2.2 Materiaalverzameling

In deze paragraaf worden achtereenvolgens het materiaal, de transcriptie en de segmentering van het onderzoek besproken.

2.2.1 Materiaal

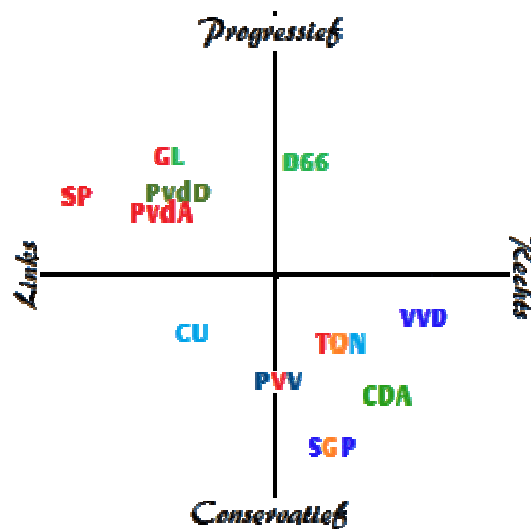
Het onderzoek is een gevalsstudie van de uitzending Verkiezingsspecial Jeugdjournaal die op 5 juni 2010 plaatsvond. Er is gekozen voor een gevalsstudie, zodat een geval in de diepte geanalyseerd kan worden. De uitzending duurde ongeveer 50 minuten. Tijdens dit programma worden de zes lijsttrekkers van de zes grootste politieke partijen van Nederland uitgenodigd om verhoord te worden door scholieren, een quiz met elkaar te spelen en vragen te beantwoorden van de presentatoren die gaan over bezuinigingen en vragen die zich bezighouden met de interesses van de scholieren. Tijdens de show staan de zes lijsttrekkers achter een desk en de presentatoren staan daarvoor. De scholieren zitten op een tribune en krijgen de beurt van de presentatoren om hun vraag te stellen aan de desbetreffende lijsttrekker tijdens het verhoor (zie illustratie 1). Uiteindelijk is ongeveer 30 minuten getranscribeerd van de uitzending. De quiz is niet meegenomen in het onderzoek, omdat in dit gedeelte geen relevante politieke vragen worden gesteld door de presentatoren of de scholieren.

Illustratie 1 Screenshot Verkiezingsspecial Jeugdjournaal

De show is een programma van Z@pp!. Dit is een onderdeel van de Nederlandse Publieke Omroep. De missie van Z@PP is als volgt: “naast ontspanning en amusement wil Z@PP inspireren, verleiden en verrassen, (de creativiteit) prikkelen, kritisch maken, informeren, leren, grensverleggend zijn; kortom, een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van kinderen” (“Missie Z@PP”). Naar de Verkiezingsspecial van het Jeugdjournaal keken 275.000 mensen, wat een gemiddeld marktaandeel oplevert van 11,4 procent (E. Verkerk, persoonlijke communicatie, 3 juli, 2012)

Aan de hand van het model van politicoloog André Krouwel (2010) zijn de zes partijen gepositioneerd op links, rechts of centrumgeoriënteerd. In het model is de positie van elf partijen weergegeven op twee dimensies: links versus rechts en progressief en conservatief (figuur 4). Aan de hand van het model zijn vastgesteld welke partijen het meest links, rechts of centrum georiënteerd waren.

Figuur 4 Model van de Nederlandse politieke ruimte tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 2010 op basis van André Krouwel (2010).

In overeenstemming met het onderzoek van Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) is het programma op variatie van politieke richting gekozen. In het programma zijn de zes lijsttrekkers van de zes grootste politieke partijen uitgenodigd. Hierdoor zijn de drie politieke richtingen vertegenwoordigd. In het onderzoek kan geen rekening gehouden worden met de politieke functie, zoals Kamerlid en lijsttrekker, omdat alle politici lijsttrekker zijn. Daarbij is het niet mogelijk om rekening te houden met sekse van de geïnterviewden, omdat alleen Femke Halsema een vrouw is. Hierdoor zou er een scheve verdeling zijn met betrekking tot sekse (1 vrouw en 5 mannen). Er is gekozen voor interviews voor de verkiezingen om het huidige onderzoek zoveel mogelijk gelijk te houden met Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011). Het programma vindt plaats in de aanloop naar de verkiezingen. Hierdoor is er nog geen relatie ontstaan tussen de interviewers en de politici op basis van de uitslag van de verkiezingen.

Bepaald zijn welke partijen het meest prototypisch links, het meest prototypisch rechts en het meest prototypisch centrumgeoriënteerd waren voor zover dit binnen het programma mogelijk was. Voor links is daarbij gekozen voor SP, PvdA en GL en rechts wordt vertegenwoordigd door CDA en VVD. Het centrum wordt vertegenwoordigd door PVV. In het programma is een selectie van partijen uitgenodigd. Als deze partijen in het assenstelsel worden geplaatst, is te zien dat de PVV in het midden ligt. Hier is te zien dat VVD en CDA relatief rechtser liggen dan het centrum. De SP, PvdA en GL zijn relatief linkser dan de PVV. Dit leidde tot de dataverzameling zoals die gepresenteerd is in tabel 1.

Tabel 1 Overzicht data

Nummer	Politicus	Partij	Oriëntatie
01	Mark Rutte	VVD	Rechts
02	Jan Peter Balkenende	CDA	Rechts
03	Geert Wilders	PVV	Centrum
04	Job Cohen	PvdA	Links
05	Femke Halsema	GL	Links
06	Emile Roemer	SP	Links

2.2.2 Transcriptie

Het interview is getranscribeerd en geanalyseerd (zie voor transcript en interview de bijgevoegde CD). Transcriberen betekent dat de opname herhaaldelijk is bekeken en beluisterd en daarbij zo nauwkeurig mogelijk is uitgeschreven (Hutchby & Woofitt, 1998). Het transcript heeft meerdere functies voor het onderzoek. Ten eerste biedt het transcript een nauwkeurige presentatie van het interview. Daarnaast vormt het transcript een selectie van alle relevante informatie uit het interview (Varwijk, 2008). Het materiaal voor het transcript bestond uit videofragmenten van de uitzending. De video is naar een audio bestand geconverteerd. Er is geprobeerd zoveel mogelijke relevante informatie mee te nemen in het transcript. Achtergrondgeluiden zoals applaus van het publiek of het boe geroep van het publiek worden ook getranscribeerd. Daarbij worden bewegingen, zoals het aanwijzen van een politicus om de beurt te nemen door een presentator, ook meegenomen. Het uiteindelijke transcript bevat informatie over het beurnummer, de spreker, de geadresseerde(n), het gezegde, eventueel commentaar en andere uitdrukkingen. De symbolen die gebruikt zijn voor het transcriberen van het interview zijn ontleend aan de Conversatie Analyse (Jefferson, 2004).

((<)) een stilte van minder dan twee seconden

((>)) een stilte van meer dan twee seconden

= verbinding tussen twee delen van een beurt

[beginpunt van gelijktijdige spraak

? een vragende toon; een vraagteken wijst niet noodzakelijk op een syntactische vraag

- . een afgesloten daling van toon. Een punt wijst niet noodzakelijk op het eind van een zin
- , een komma wijst op een “voortdurende” intonatie
- () niet te verstaan. Lege haakjes wijzen op een onverstaanbaar fragment
- (abc) moeilijk te verstaan. De woorden tussen de haakjes wijzen op een vermoedelijke inhoud van het gesprek
- (()) opheldering, meestal informatie over de context of manier van spreken
- // interruptieteken. Onderbroken (door de gesprekspartner) (zie criteria Huls (2000))

In het transcript is overwegend gebruik gemaakt van de toneelmethode. De partituurmethode is een enkele keer gebruikt. Deze methode werd gebruikt wanneer bij gelijktijdig spreken de beurt kort waren en de spreker van de tweede beurt na een korte tijd van zwijgen na het moment van gelijktijdig spreken, direct verder praat na het eindigen van de beurt van de eerste spreker. In het voorbeeld (zie figuur 5) is te zien dat Emile Roemer niet wacht totdat de eerste spreker uitgepraat is. De beurt van Emile Roemer begint en herstart wanneer de eerste spreker (Milouska Meulens) aan het woord is.

85	Milouska Meulens	Emile Roemer	Dus u zou ook voor [voor de kinderen in arme gezinnen opkomen?
86	Emile Roemer	Milouska Meulens	[dat vind ik echt// dat vind ik zo erg dat is echt het eerste dat er moet gebeuren

Figuur 5 Voorbeeld gebruik partituurmethode

2.2.3 Segmentering

Om eventuele politieke bias in aanvallendheid te onderzoeken of om na te gaan of scholieren andere aanvallende vragen of vraagvormen gebruiken en om na te gaan of politieke richtingen verschillende vormen van vraagontwijking gebruiken, is kwantificering van de onderzoeksresultaten noodzakelijk. De dimensies van het meetinstrument dienen op basis van de onderlinge scores met elkaar vergeleken te worden. Door middel van segmentatie kunnen analyse-eenheden onderscheiden worden, waaraan te vergelijken kenmerken kunnen worden toegekend (Huls, 1982). Als eenheid van analyse is in het hoofdonderzoek en aanvullend onderzoek 1 gekozen voor een vraag. Interviewers beperken zich meestal tot het stellen van vragen, omdat zij daarmee een kritische houding in kunnen nemen, terwijl ze formeel neutraal

blijven (Clayman & Heritage, 2002a). Als eenheid van analyse is in aanvullend onderzoek 2 gekozen voor een antwoord.

Volgens Huls (1982) is een adequate analyse-eenheid in een conversatie een beurt: “*wat iemand zegt tussen twee momenten waarop hij zwijgt in*” (p 82.). De criteria voor een beurt die in dit onderzoek worden gebruikt zijn: verandering van spreker, een hernieuwde start en de abrupte switch naar een nieuw informatiehaat. In dit onderzoek, zoals ook in Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011) zijn de vraagstellingen als onderzoekseenheid meegenomen. Alles waaruit “*een verzoek om informatie*” blijkt, geldt volgens Bull (1994) als vraag. Hierdoor is een onderscheid gemaakt tussen vraagstellingen en niet-vraagstellingen (zie voor de verschillende vraagstellingen sectie 2.3.2). Wanneer de vragen onderscheiden zijn, kan aan de hand van het Vraagstelling Analysemodel van Varwijk (2008) deze vragen ingedeeld worden naar vijandigheid. Aan de hand van het vraagontwikkelingsmodel (Huls, 2007) kunnen de antwoorden ingedeeld worden in vraagontwikkelingstrategieën.

2.3 Materiaalanalyse

In de paragraaf materiaalanalyse worden achtereenvolgens de analyse van het hoofdonderzoek en de twee aanvullende onderzoeken besproken. Deze analyse bestaat uit de bespreking van de onafhankelijke en de afhankelijke variabelen en de contextvariabelen. Daarna worden de onderdelen codering, statistische analyse en validiteit en betrouwbaarheid besproken.

2.3.1 Hoofdonderzoek

Onafhankelijke variabele

De onafhankelijke variabele in het hoofdonderzoek is politieke richting van de geïnterviewde politici, zoals beschreven is in hoofdstuk 2.2.1. De indeling van politieke richting is op basis van het model van de politicoloog André Krouwel beargumenteerd. De SP, PvdA en GL zijn links gepositioneerd, de PVV centrum en CDA en VVD zijn rechtsgeoriënteerde partijen.

Afhankelijke variabelen

De afhankelijke variabelen in het hoofdonderzoek zijn politieke bias in aandacht en bias in aanvullend vraagontwerp. Bias in aandacht wordt gemeten door te kijken naar de spreekruimte in beurten en spreekruimte in tijd. De spreekruimte in beurten bestaat uit de beurten die politici krijgen van de interviewers. De spreekruimte in tijd zijn het aantal minuten van de politici die de

interviewers aan de politici geven. Bias in vraagontwerp wordt gemeten met het Vraagstelling Analysemodel, zoals dat gebruikt is in Varwijk (2008) en Huls en Varwijk (2011). De eerste vijf dimensies met hun indicatoren zijn gebaseerd op het Question Analysis System (Clayman & Heritage, 2002b; Clayman, Heritage, Elliott & McDonald, 2007). Hieronder volgt een opsomming van de dimensies en bijbehorende indicatoren met daarbij voorbeeldfragmenten uit het transcript.

1. *Initiatief*: de mate waarin de interviewer initiatief toont door vragen zo te formuleren dat de agenda van de antwoorden meer wordt afgebakend. De interviewers stellen dus vragen die minder passief zijn en bieden de geïnterviewden minder ruimte om antwoord te geven. Deze dimensie bestaat uit twee indicatoren. Ten eerste kan de interviewer de vraag inleiden met uitspraken. Door uitspraken te geven, zorgt de interviewer ervoor dat contextuele informatie vrijkomt en worden de vragen relevanter en begrijpelijker voor de geïnterviewde en het publiek. Inleidende uitspraken maken het bovendien lastiger voor de geïnterviewde om de er op volgende vraag te ontwijken. Ten tweede kan de interviewer binnen een beurt meerdere vragen stellen. Het voorbeeldfragment (1) bestaat uit beide indicatoren.

(1) Inleiding en meervoudige vraagstelling (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 88, IR=Rozemarijn Moggré, GI=Mark Rutte)

IR:	U1 →	Als we dan een beetje kijken allemaal dan kun je misschien wel zeggen dat Meneer Rutte u vooral veel gaat bezuinigen.
	V1→	Gaan de kinderen daar hier wat van merken
	V2→	krijgen zij bijvoorbeeld minder zakgeld
	V3→	of hoe gaat dat?

In voorbeeldfragment (1) is te zien dat de vraag wordt ingeleid met uitspraken die gaan over de bezuinigingsplannen van Mark Rutte (U1). Daarna stelt de presentatrice meerdere vragen die gaan over de bezuinigingen (V1 tot en met V3).

2. *Directheid*: vragen kunnen kort en bondig worden geformuleerd, maar ze kunnen ook indirect en voorzichtig worden gesteld. In het laatste geval houdt de interviewer meer rekening met het mogelijke gezichtsverlies van geïnterviewde. Directheid is geoperationaliseerd in indicatoren die wijzen op het tegenovergestelde. De dimensie wordt gemeten door te kijken naar de afwezigheid van indirecte middelen. Deze

expressies verwijzen ofwel naar de intentie, motivatie en mogelijkheid van de interviewer om de vraag te stellen (in het interview komt geen enkele keer een vraagstelling voor met een referentie van de interviewer) ofwel naar de mogelijkheid of wil van de geïnterviewde om de vraag te beantwoorden. In het voorbeeldfragment (2) is een vorm van “kunnen” gebruikt. Deze expressies bieden de mogelijkheid om de vraag te ontwijken op basis van externe mogelijkheden.

(2) Referentie geïnterviewde (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 220, IR=Milouska Meulens, GI=Job Cohen)

IR: V → En kunt u ook iets extra`s beloven?

3. *Assertiviteit*: een vraag kan verwachtingen uitdrukken en stuurt daarmee het antwoord in een bepaalde richting en is daardoor minder neutraal. Clayman & Heritage (2002b) beperken zich bij de operationalisatie tot gesloten vragen. Zo bestaat er bij een negatieve formulering volgens Clayman & Heritage (2002a) een sterke voorkeur voor een bevestigend antwoord. Deze vorm heeft twee indicatoren. Ten eerste kan de interviewer een vraag suggestief inleiden. Daarbij kan de interviewer ook een suggestieve vraag stellen. Alle suggestieve vraagvormen hebben gemeen dat ze de vraag op een bepaalde manier formuleren zodat een bepaald antwoord de voorkeur heeft boven andere antwoorden. De inleiding of vraag oefent hierbij druk uit richting het antwoord “nee”. Deze voorkeur kan meewerkend of tegenwerkend zijn. Wanneer het antwoord aansluit bij de vraag is de voorkeur relatief meewerkend. Het voorbeeldfragment (3) bestaat uit een combinatie de twee indicatoren

(3) Suggestieve inleiding en suggestieve vraagstelling (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 116, IR=jongen, GI=Jan Peter Balkenende)

IR: U → Meneer Balkenende, u bent altijd zo netjes
 V → draagt u wel eens een korte broek?

In voorbeeldfragment (3) zorgt het woord “wel” voor een suggestieve vraagstelling. Volgens Korschwagen (1992) is het woordje “wel” een markering voor een suggestieve vraag. Door zulke woorden te gebruiken in een vraag oefent de interviewer druk uit op de geïnterviewde om een antwoord te geven in een bepaalde richting.

4. *Oppositie*: de interviewer kan standpunten innemen tegenovergesteld aan die van de geïnterviewde. Deze vragen zijn inhoudelijk kritisch ten aanzien van de geïnterviewde. Deze dimensie bestaat uit de volgende indicatoren. Ten eerste kunnen interviewers opponerende standpunten uitdrukken in de inleiding van de vraag. Ten tweede kunnen interviewers opponerende standpunten uitdrukken in het ontwerp van de vraag in zijn totaliteit. Een inleiding is opponerend wanneer zij uitspraken bevat die afkering uiteten ten aanzien van opmerkingen of acties van de geïnterviewde. Fragment (4) geeft een voorbeeld van een opponerende inleiding en fragment (5) geeft een voorbeeld van algehele oppositie.

(4) Opponerende inleiding (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 184, IR= Rozemarijn Moggre, GI=Femke Halsema)

IR:	U →	<i>En nog even naar dat groene punt, want uh u wilt wel meer groen</i>
	V	maar is daar eigenlijk wel ruimte voor in Nederland?

In het voorbeeld fragment (4) is te zien dat de inleiding een uitspraak bevat die ingaat tegen iets wat de geïnterviewde heeft gezegd. Femke Halsema wil wel meer groen in Nederland, maar de interviewer vindt niet dat dit kan in Nederland. De vraag in het fragment (4) is suggestief (door het woord “wel”). In fragment (5) is een voorbeeld te zien van algehele oppositie. Femke Halsema geeft een antwoord op de vraag van Milouska Meulens of jonge kinderen ook mogen stemmen. In de vraag die erop volgt (V) is te zien dat de interviewer een opponerend standpunt inneemt door tegen het antwoord van de geïnterviewde in te gaan

(5) Algehele oppositie (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 172, IR = Milouska Meulens, GI= Femke Halsema)

GI:	U	Hele jonge kinderen? Ik weet het niet. Ik weet niet of jullie het zouden willen want uhm. Ja zouden jullie allemaal willen stemmen [//
IR:	V→	<i>[Nou het stond in de top vijf dus ja.</i>

5. *Verantwoording*: de mate waarin vragen de politicus expliciet om verantwoording van zijn beleid of daden vragen. Dit zijn vragen waarin de interviewer vraagt aan de geïnterviewde waarom hij of zij iets heeft gedaan. De interviewer verlangt dat de

geïnterviewde deze genomen beslissing rechtvaardigt. De mate van vijandigheid hangt af van de wijze waarop de interviewer de vraag formuleert. De interviewer kan “neutraal” blijven en de geïnterviewde enkel vragen waarom hij iets gedaan heeft. Daarbij kan de interviewer ook de genomen beleidsbeslissing in twijfel trekken. In het voorbeeldfragment (6) is een neutrale verantwoordingsvraag als voorbeeld gegeven.

(6) Verantwoordingsvraag (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 165, IR= Milouska Meulens, GI=Femke Halsema)

IR: V → Op vijf meer stemrecht voor kinderen. Wie is eigenlijk voor dat kinderen zouden moeten kunnen stemmen? Vinger ((mevrouw Halsema steekt haar vinger op)). U bent voor en u bent meteen de enige. *Vertelt u eens waarom.*

6. *Persistentie*: deze dimensie betreft de mate waarin de interviewer vasthoudend is in het verkrijgen van adequate antwoorden. Wanneer een geïnterviewde geen bevredigend antwoord geeft, kan de interviewer hem/haar hiervoor ter verantwoording roepen en alsnog proberen om een bevredigend antwoord te krijgen. Deze dimensie bestaat uit drie indicatoren. Ten eerste kan de interviewer zijn vraag herhalen, waardoor de interviewer probeert alsnog een adequaat antwoord te krijgen. Het kan zijn dat de vraag letterlijk wordt herhaald. Daarbij kan het zijn dat de interviewer een andere vraagvorm gebruikt, maar de inhoud van de vraag niet is veranderd. Ten tweede kan de interviewer de beurt van de geïnterviewde interrumpen, wanneer hij/zij het antwoord niet bevredigend vindt. Het kan zijn dat de geïnterviewde geen antwoord geeft op de vraag of dat hij/zij onnodig uitweidt. Als laatste kan de interviewer de geïnterviewde ter verantwoording roepen voor het inadequaatt beantwoorden van de vraag (deze vorm van persistentie komt niet voor in het transcript). In het fragment (7) wordt een voorbeeld gegeven van het interrumpen van het antwoord door de interviewer en het herhalen van de vraag door de interviewer.

(7) Herhaling vraagstelling en interruptie (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 165-172), IR= Milouska Meulens, GI= Femke Halsema)

- IR: V1 Op vijf staat meer stemrecht voor kinderen. Wie is eigenlijk voor dat kinderen zouden moeten kunnen stemmen. Vinger. ((mevrouw Halsema steekt haar vinger op)). U bent voor en u bent meteen de enige. Vertelt u eens waarom.
- GI: Nou wij zeggen altijd dat kinderen vanaf 16 zouden moeten kunnen stemmen. Dus eerder dan nu en wij zeggen altijd dat dat ook logisch zou zijn, omdat heel veel kinderen gaan werken met 16. Dan gaan ze ook uh belasting betalen en dan zou je eigenlijk ook moeten kunnen zeggen wat er met de centje [gebeurd
- IR: V2 [ja.
- GI: Dat zou wel zo logisch zijn [//
- IR: V3→ [Maar 16 dat scheelt twee [jaar en het zijn nog
- GI: [het is wel//
- IR: V3→ = steeds heel oudere [kinderen hè, het zijn nog eigenlijk. Jongeren,
- GI: [ze zijn veel ouder//
- IR: V3→ =kinderen zouden die ook moeten kunnen stemmen?
- GI: Hele jonge kinderen? Ik weet het niet. Ik weet niet of jullie het zouden willen want uhm. Ja zouden jullie allemaal willen stemmen [//
- IR: V4→ [Nou het stond in de top vijf dus ja.
-

In het fragment (3) is te zien dat V3 dezelfde inhoud heeft als V1, waardoor Milouska Meulens de vraagstelling herhaalt. Daarbij is te zien dat de interviewer interrumpeert om nogmaals de vraag te kunnen herhalen. Daarnaast is te zien dat bij V4 Milouska nogmaals onderbreekt om te benadrukken dat de kinderen stemmen erg belangrijk vinden.

Contextvariabelen

In deze paragraaf worden de contextvariabelen besproken die in het hoofdonderzoek voorkomen. Ten eerste zijn er gespreksexterne variabelen gerelateerd aan de geïnterviewde die van invloed kunnen zijn op de relatie tussen politieke richting en bias in aandacht en bias in aanvallend vraagontwerp. Deze zijn overgenomen uit het onderzoek van Varwijk (2008) met uitzondering van sekse en functie van de politicus aangezien in dit onderzoek geen onderscheid gemaakt kon worden tussen mannen en vrouwen met betrekking tot politici (alleen Femke Halsema is een vrouw) en functie (alle politici zijn lijsttrekkers).

Ervaring: Volgens Clayman et al. (2007) worden politici die aan het begin staan van hun politieke carrière minder vijandig benaderd door de interviewers dan na die periode.

Politieke positie: Clayman et al. (2007) beweren dat interviewers “waakhonden van de democratie” zijn. Hierdoor zullen zij politici die in de coalitie zitten vijandiger benaderen, aangezien deze zich meer moeten verantwoorden.

Stand in de peilingen: Er is een mogelijkheid dat de stand in de peilingen van invloed is op de vijandigheid van de vraagstellingen van de interviewer. Clayman et al. (2007) beweren dat de populariteit van de politici van invloed kan zijn op de vragen die gesteld worden door de interviewers. Journalisten zien zichzelf als de waakhond van de democratie en kunnen deze informatie over de peilingen weergeven in hun vragen. Aan de andere kant is er onderzoek (Groeling & Kernell, in Clayman et al, 2007) dat beweert dat journalisten meer beïnvloed worden door de opinie van de elite dan door de opinie van het volk. Het is dus onduidelijk hoe de associatie tussen de stand in de peilingen en de vijandigheid weergegeven moet worden, al zijn er wel argumenten voor het bestaan van een associatie (Clayman et al, 2007).

Specifieke politicus: Het kan voorkomen dat bepaalde politici meer vijandig benaderd worden dan andere politici, omdat deze bijvoorbeeld bekend staan dat ze minder prijs geven in interviews.

Ten tweede kunnen gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de geïnterviewden onderscheiden worden. Deze zijn eveneens grotendeels overgenomen van Varwijk (2008). Deze variabelen hebben te maken met de mate waarin de vraag door geïnterviewde ontweken wordt. Deze bestaan uit beantwoordingstrategieën,

beleefdheidstrategieën, spelen met de gespreksrol en spelen met beurtwisselingsregels (zie sectie 2.3.3 onderdeel *afhankelijke variabelen* voor meer informatie).

Ten derde kunnen gespreksinterne variabelen onder controle van de interviewer de relatie beïnvloeden in het hoofdonderzoek. Deze variabelen zijn ook ontleend aan het onderzoek van Varwijk (2008). Achtereenvolgens worden de variabelen specifieke interviewer en onderwerp besproken.

Specifieke interviewer: Het kan voorkomen dat een bepaalde interviewer meer vijandige vragen stelt dan de andere interviewer. Het kan zijn dat de stijl van de interviewer anders is en daardoor meer aanvallend vraagontwerp gebruikt.

Onderwerp: Er is een mogelijkheid dat interviewers meer vijandig zijn wanneer ze een bepaald onderwerp aansnijden.

2.3.2 Aanvullend onderzoek 1

Het eerste aanvullend onderzoek onderzoekt de relatie tussen sekse van de scholier en de verschillende vraagvormen die zij gebruiken. Daarbij wordt nagegaan of jongens en meisjes verschillen in het gebruik van aanvallend vraagontwerp. In het onderzoek van Varwijk (2008) kon de sekse van de interviewers niet worden meegenomen, omdat de interviewers beiden mannen waren. In dit onderzoek kan dit wel, waardoor dit aanvullend onderzoek wordt gebruikt om de relatie tussen de sekse van de interviewers en het gebruik van vraagvormen en aanvallend vraagontwerp te onderzoeken.

Onafhankelijke variabele

De onafhankelijke variabele in dit aanvullend onderzoek is de sekse van de scholier.

Afhankelijke variabelen

Dit aanvullend onderzoek heeft twee afhankelijke variabelen. Ten eerste zal de afhankelijke variabele aanvallend vraagontwerp gemeten worden met het meetinstrument Vraagstelling Analysemodel van Varwijk (2008). Dit model bestaat uit zes dimensies en is besproken in sectie 2.3.1. De zevende afhankelijke variabele is de gebruikte vraagvorm van de interviewers. Volgens Heritage & Roth (1995) kunnen er negen verschillende vraagvormen onderscheiden

worden. Varwijk (2008) heeft deze vertaald naar Nederlandse vormen. Tabel 2 geeft een overzicht van de verschillende vraagvormen van het onderzoek (Heritage & Roth, 1995). Per vraagstelling is een voorbeeld gegeven uit het transcript. Een opmerking die geplaatst moet worden, is dat in het transcript geen directieven, uitspraken van de derde persoon en persoonlijke uitspraken voorkomen. Het voorbeeld van het directief is een indirecte directief. Voor de andere twee vormen wordt een voorbeeld gegeven uit de scriptie van Varwijk (2008).

Tabel 2 **Vraagstellingen** (“Question Delivery Structures Heritage & Roth, 1995).

Vraagstelling	Illustratie
Persoonsvorm-onderwerp constructie	“Nogmaals welkom allemaal. Inderdaad, uhm, meneer Balkenende <u>heeft u</u> zich een beetje voorbereid op deze show?”
Vragend voornaamwoord	“Meneer Balkenende, <u>wat</u> vindt u het onbelangrijkste onderwerp in de politiek?”
Bewering op vragende toon	“Dus als we nog een keer zo’n show doen over een paar jaar dan staat hier de helft?”
Bewering met vragende “tag”	“Ja meneer Wilders, u was daar tegen, hè?”
Directief	“Nou dat is, dat is een hele mooie maar we <u>houden u</u> in de gaten”.
Bewering over zaak die betrekking heeft op de geïnterviewde	“Ja maar u zei net dat u ook voor arme gezinnen in wilde zetten en nou ja het is soms ook echt wel heel lastig om goed vlees te kunnen dat niet uit de bio-industrie komt, maar dat wel te betalen is voor iedereen”.
Toevoeging/oninterpreteerbaar	“Meneer Rutte tot slot” ((antwoord)). “Ja?”
Uitspraken derde persoon	“ <u>Hij zegt</u> vrij concreet, ik spreek uh de premier aan op een bijeenkomst, hij zegt toe dat ie iets van zich laat horen en dat doet ie niet”
Persoonlijke uitspraken	“En dan <u>denk ik</u> toch, Femke Halsema.. “

Contextvariabelen

Dit aanvullend onderzoek kent ook contextvariabelen om na te gaan of deze variabelen van invloed zijn op de relatie tussen sekse van de scholier en vraagvorm/vraagontwerp. Net zoals bij het hoofdonderzoek zijn deze zoveel mogelijk overgenomen uit het onderzoek van Varwijk (2008). De gespreksexterne contextvariabelen gerelateerd aan de geïnterviewden zijn: ervaring,

politieke positie, stand in de peilingen en specifieke politicus. De gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de geïnterviewden zijn: beantwoordingstrategie, beleefdheidstrategie, spelen met beurtwisselingsregels en spelen met de gespreksrol (zie sectie 2.3.3 onderdeel *afhankelijke variabelen* voor meer informatie).

2.3.3 Aanvullend onderzoek 2

Onafhankelijke variabele

Het aanvullend onderzoek 2 kent dezelfde onafhankelijke variabele als het hoofdonderzoek. De onafhankelijke variabele is de politieke oriëntatie van de geïnterviewde politici.

Afhankelijke variabelen

In dit aanvullend onderzoek wordt de relatie nagegaan tussen politieke richting en vraagontwijking. In de voorgaande onderzoeken wordt vraagontwijking als contextvariabele meegenomen en daarom niet uitvoerig behandeld. Vraagontwijking wordt pas in deze sectie uitvoerig besproken, omdat vraagontwijking in aanvullend onderzoek 2 de afhankelijke variabele is. In ieder onderzoek worden de afhankelijke variabelen besproken en ondersteund met voorbeelden.

Het verschil tussen vraagbeantwoording en vraagontwijking is lastig te onderscheiden. Er zijn daarbij ook verschillende vormen van vraagontwijking te onderscheiden (Clayman & Heritage, 2002). Vraagontwijking heeft voornamelijk te maken met de mate waarin de vraag door de geïnterviewde ontweken wordt. De verschillen soorten vraagontwijking zijn ontleend aan het onderzoek van Kuiper (2006). Een vraag kan op vier verschillende manieren ontweken worden. Per strategie wordt een voorbeeld gegeven uit het huidige onderzoek.

1. *Beantwoordingstrategie*: Volgens Kuiper (2006) kunnen geïnterviewden ervoor kiezen om een vraag te beantwoorden of de vraag te ontwijken. Een vraag ontwijken kan op verschillende manieren. Ten eerste kunnen de politici non-antwoorden geven. Voorbeelden van een non-antwoord geven is het niet ingaan op een deel van de vraag en het verschuiven van een spreekstandpunt. Ten tweede kunnen geïnterviewden de vraag aanvallen van de journalisten. Voorbeelden van deze categorie zijn onwetendheid claimen, het antwoord weigeren of stellen dat een vraag niet relevant is. De laatste vorm van een beantwoordingstrategie is ingaan op een presuppositie binnen een vraag. Geïnterviewden kunnen ervoor kiezen een vraag openlijk te ontwijken. Wanneer de

geïnterviewde de vraag openlijk ontwijkt, demonstreert hij vraagontwijking (Varwijk, 2008). Verder kunnen geïnterviewden een vraag ontwijken zonder dit expliciet aan te geven. Dit wordt verkapte vraagontwijking genoemd (Varwijk, 2008). Fragment (8) geeft een voorbeeld van verkapte vraagontwijking.

(8) Verkapte vraagontwijking (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 316, IR= Rozemarijn Moggre, GI=Geert Wilders)

IR:	V	Maar als dat meisje dat graag zelf wilt?
GI:	→	<i>Ja, je ziet vaak dat jonge meisjes die dat dragen en ik vind sowieso niet goed maar ik vind zeker voor meisjes die nog geen 18 zijn en die het ook eigenlijk nog niet zelf kunnen beslissen helemaal niet goed.</i>

Fragment (8) is een vorm van verkapte vraagontwijking, omdat het antwoord dat wordt verwacht op de vraag het volgende is: als het meisje het zelf wil, dan mag het meisje een hoofddoek dragen (of niet). Geert Wilders geeft dit antwoord niet. Hij geeft een antwoord dat gaat over het kunnen beslissen van het dragen van een hoofddoek. Vanwege het niet geven van een antwoord op de vraag wordt het antwoord ontweken.

2. *Beleefdheidstrategie*: de geïnterviewde kan het antwoord inpakken met beleefdheid. Volgens Brown en Levinson (1987) staat tijdens een interactie het gezicht van de gespreksdeelnemers op het spel. Enerzijds wil een gespreksdeelnemer de ruimte (respect) anderzijds heeft iemand behoefte aan contact met anderen (solidariteit) (Brown & Levinson, 1987). Wanneer antwoord wordt gegeven op een vraag wil de geïnterviewde zowel het gezicht van interviewer beschermen als zijn eigen gezicht. Ten eerste kan de politicus zijn/haar antwoord inkleden met taalstrategieën die op solidariteit gericht zijn. Daarbij kan de politicus zijn/haar antwoord inkleden met taalstrategieën die gericht zijn op respect. Een andere manier om een vraag te ontwijken is indirect zijn en niet letterlijk zeggen wat hij/zij wil zeggen. Als laatste kan de politicus ervan af zien om antwoord te geven. Wanneer de politicus een vraagstelling adequaat wil beantwoorden, kan de politicus direct zijn en kort en bondig antwoord geven. Fragment (9) geeft een voorbeeld van een indirect antwoord. De interviewer stelt de vraag: "waar zou u op bezuinigen". In fragment (10) wordt een voorbeeld gegeven van een antwoord omkleed met middelen.

(9) Indirect antwoord (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 81, IR= Milouska Meulens, GI= Emile Roemer)

IR: V En [meneer de laatste

GI: → *[Nou deze vijf mensen nu allemaal op een rijtje hebben gezegd dat hebben wij nou in ons programma staan. Dat wordt leuk he.*

In fragment (9) is te zien dat Emile Roemer de vraag niet direct beantwoordt. Hij zou een antwoord moeten geven waarop hij zou willen bezuinigen. Een voorbeeld hiervan kan zijn: “onderwijs”. Hij geeft geen direct antwoord, omdat hij zegt dat de voorgaande politici het antwoord hebben gegeven. Dit antwoord wordt niet verwacht bij een vraag als: “Waar wilt u op bezuinigen?”. Hij geeft wel een antwoord op de vraag, maar geeft het antwoord indirect. Bij indirecte strategieën is het doel dat de gesprekspartner zich afvraagt waarom de spreker iets op die manier zegt. De oppervlakkige betekenis van de woorden lijkt onwaarschijnlijk in een situatie, waardoor het waarschijnlijk is dat er wel iets anders bedoeld wordt (Huls, 2001).

(10) Antwoord omkleed met middelen (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 198, IR= Milouska Meulens, GI= Femke Halsema).

IR: V Ja maar ze zijn er nu nog wel

GI: → *Ja maar dan moet je wel zorgen bijvoorbeeld dat ze uh gratis toegang krijgen tot sportclubs bijvoorbeeld.*

In fragment (10) is een voorbeeld gegeven van een antwoord omkleed met middelen. Femke Halsema geeft antwoord op de vraag met “Ja”. De rest van het antwoord geeft een specificatie van het antwoord “ja”.

3. *Beurtwisselingsregels*: een politicus kan een vraag ontwijken door te spelen met de beurtwisselingsregels. Voorbeelden hiervan zijn: het zwijgen van de politicus wanneer zijn of haar beurt is, daarbij kan de politicus zijn of haar beurt niet afmaken of door de beurt van de interviewer te interrumperen waardoor deze de vraagstelling niet kan afmaken. In het huidige onderzoek komt deze vorm van vraagontwijking niet voor.
4. *Gespreksrol*: ten slotte kan de geïnterviewde een vraag ontwijken door te spelen met de gespreksrol. Een politicus kan weigeren de spreekvloer terug te geven aan de

interviewer wanneer deze een nieuwe vraag wil stellen. Daarnaast kan hij/zij een vraag ontwijken door luistersignalen te maken. Een derde manier is door zich te verzetten tegen het onderwerp door een ander onderwerp aan te snijden. De politicus neemt dan de rol van interviewer over. In fragment (11) is een voorbeeld te zien van het spelen met een gespreksrol door een ander onderwerp aan te snijden.

(11) Spelen met de gespreksrol (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 182, IR= Rozemarijn Moggre, GI= Femke Halsema)

IR:	V	En mevrouw Halsema u gaat zich natuurlijk bezighouden met meer groen denk ik zo als groene [partij.
GI:		[maar ook uhm uhm dierenmishandeling natuurlijk. Dat is voor ons heel erg belangrijk omdat wij vinden dat dieren in Nederland beter behandeld ((<)) moeten worden. Dat betekent dat als iemand uhm uhm zijn eigen hond mishandelt dan moet ie bestraft worden, maar dat betekent volgens mij ook dat alle dieren in de bio-industrie, en ik weet niet of jullie weten wat dat is, he die in veel te kleine hokken zitten uhm nauwelijks buiten kunnen komen waarvan de staarten soms afgeknipt worden, dat we daar uhm beter voor gaan zorgen en dat ze echt buiten kunnen lopen en uhm meer vrijheid hebben.

Een opmerking die gemaakt moet worden is dat er 88 vraagstellingen zijn in het onderzoek en maar 84 antwoorden. Dit komt, omdat er drie tandenvragen worden gesteld door de interviewers en een antwoord kon niet getranscribeerd worden vanwege het onverstaanbare antwoord. Wanneer een tandenvraag wordt gesteld worden twee vragen na elkaar gesteld. In voorbeeldfragment (12) is een tandenvraag te zien. Een scholier stelt een vraag. Daarna voegt de presentator meer informatie toe aan de vraag. In dit geval is de eerste vraagvorm meegenomen als codering bij het antwoord. Het antwoord van Emile Roemer heeft namelijk betrekking op de eerste vraag, die gesteld wordt door de scholier (zie *codering* voor meer informatie).

(12) Tandenvraag (Verkiezingsspecial Jeugdjournaal, 05-06-2010, vraagstelling 128/129, IR= jongen en Milouska Meulens, GI= Emile Roemer)

IR:	V1	Meneer Roemer, moet u god, goed op de lijn letten?
IR:	V2	Oh ja na al die pasta met bolognese saus?
GI:		Ja ((<)) ik moet vreselijk goed op de lijn letten. Want uh in dit vak heb je wel eens dat je te weinig eet en dan weer teveel eet en dan weer ongezond eet en uh daar moet je vreselijk opletten, want anders word je zo dik als een ton.

Contextvariabelen

In aanvullend onderzoek 2 zijn gespreksexterne contextvariabelen gerelateerd aan de geïnterviewde te onderscheiden. Deze zijn hetzelfde als in het hoofdonderzoek en aanvullend onderzoek 1, te weten: evaring, politieke positie, stand in de peilingen en specifieke politicus. De gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de interviewer zijn ook hetzelfde als in het hoofdonderzoek, te weten: specifieke interviewer en onderwerp. De gespreksexterne contextvariabelen onder controle van de interviewer zijn de verschillende vraagvormen. Het kan zijn dat de vraagvorm een effect uitoefent op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking. Deze vraagvormen zijn in sectie 2.3.2 besproken. In het SPSS bestand is de voorgaande vraag bij het desbetreffende antwoord gecodeerd. Dit betekent dat de voorafgaande vraagvorm van invloed kan zijn op de vraagontwijking van de politici (zie *codering* voor meer informatie).

2.3.4 Codering

Voor de codering van de onafhankelijke, afhankelijke en contextvariabelen is gebruik gemaakt van een coderingsschema. In dit schema krijgen per vraagstelling alle variabelen een bepaalde waarde toegewezen waaruit uiteindelijk de algemene waardes voor de zes dimensies van vijandig vraagontwerp, de negen vraagvormen en de vier vraagontwijkingstrategieën afgeleid kunnen worden. De algemene waarde is dichotoom. Dit betekent dat de verschillende indicatoren van de dimensies samengevoegd worden tot twee nieuwe betekenisvolle waardes. Deze waardes geven de algemene waardes op de dimensies van vijandigheid, vraagvormen en vraagontwijking. Daarnaast zijn ook de contextvariabelen gedichotomiseerd om de invloed ervan op de relatie tussen politieke richting en sekse van de scholier en de significant gebleken dimensies te kunnen toetsen. In sommige gevallen zijn meerdere dichotomen per variabele gemaakt. Hierdoor kon uitgezocht worden welke onderverdeling het meest bruikbaar was voor het onderzoek.

In het hoofdonderzoek en aanvullend onderzoek 1 wordt nagegaan of vraagontwijking een effect had op de relatie tussen politieke richting of sekse van de scholier en bias in aanvullend vraagontwerp. Hierdoor zijn de scores voor de vier categorieën van vraagontwijking toegewezen op basis van de beurt van de geïnterviewden direct voorafgaand aan de vraagstelling. Wanneer er geen beurt van de politicus voorafgaand was aan de vraagstelling, omdat het bijvoorbeeld de eerste vraagstelling betrof of omdat een andere gast aan het woord

was, is geen score toegewezen aan deze vier variabelen. In aanvullend onderzoek 2 is gekeken naar het effect van een bepaalde vraagvorm op de relatie tussen vraagontwijking en politieke richting. Hierdoor is bij het antwoord in kwestie de vorm van de voorafgaande vraag gecodeerd. Hier is het als het ware omgedraaid. De vraagvorm kan van invloed zijn op de vraagontwijking, waardoor de voorafgaande vraagvorm wordt gecodeerd bij het antwoord in kwestie.

De variabelen die gecodeerd zijn met behulp van het codeerschema zijn ingevoerd in een statistisch programma SPSS. Hierna kon een kwantitatieve analyse uitgevoerd worden die hieronder verder wordt beschreven.

2.3.5 Statistische analyse

Voor de statistische analyse is gebruik gemaakt van SPSS versie 19.0 en 20.0. Om de bias in aandacht te onderzoeken is gebruik gemaakt van één-weg-variantie analyse. Om de invloed van contextvariabelen uit te sluiten is met twee meerweg-variantie analyses bekeken wat de invloed van de gespreksexterne contextvariabelen op spreekruimte was. De bias in aanvullend vraagontwerp is onderzocht met behulp van de zes dimensies van het Vraagstelling Analysemodel (Varwijk, 2008; Huls & Varwijk, 2011). Door middel van kruistabellen is nagegaan hoe de verschillende politieke richtingen zich tot elkaar verhouden wat betreft de dimensies van vijandigheid en hun onderliggende indicatoren. Per dimensie is met een chi-kwadraattoets nagegaan in hoeverre de gevonden verschillen significant waren.

De verschillende vraagontwijkingstrategieën en vraagvormen zijn op dezelfde manier onderzocht als de bias in aanvullend vraagontwerp. Kruistabellen gaven een overzicht hoe de verschillende politieke richtingen zich tot elkaar verhouden wat betreft categorieën van vraagontwijking. Per categorie is met een chi-kwadraat toets nagegaan in hoeverre de gevonden verschillen significant waren. Bij de verschillende vraagvormen is ook nagegaan of jongens en meisjes verschilden in de vormen van vragen die zij gebruikten. Dit wordt gedaan met een chi-kwadraattoets. Wanneer de verschillen significant bleken te zijn, is er vervolgens voor die dimensie of indicator een aantal binaire logistische regressies gedaan om de invloed van de contextvariabelen te onderzoeken.

2.3.6 Validiteit en betrouwbaarheid

In eerder onderzoek (bijvoorbeeld Varwijk (2008); Huls & Varwijk (2011)) is aangetoond dat het Question Analysis System een adequaat meetinstrument is om vijandigheid van vraagstellingen te meten. In Varwijk (2008) is ook aangetoond dat de zesde dimensie, persistentie, een relevante dimensie is om toe te voegen aan de andere vijf variabelen. Voor vraagontwijking heeft Huls (2007) categorieën beschreven die als een betrouwbaar meetinstrument gebruikt kunnen worden om vraagontwijking te meten.

De neutraliteit wordt niet alleen onderzocht aan de hand van bias in vraagontwerp, maar ook door de bias in aandacht. De bias in aandacht is vrij van interpretatie. Deze vorm hoeft niet te worden geïnterpreteerd door de onderzoekers, waardoor deze vorm betrouwbaarder is. De bias in aandacht is gemeten met een stopwatch. Er werd gemeten vanaf het punt dat de politicus sprak tot het punt dat de beurt ophield. Om de metingen van bias in aanvallend vraagontwerp en vraagontwijking betrouwbaarder te maken, zijn de probleemgevallen besproken met de begeleidster. De probleemgevallen zijn samengenomen in categorieën, en zodat er telkens een consistente beslissing werd genomen over een probleemgeval die zich in dezelfde categorie bevond.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek. Zoals in voorgaande hoofdstukken beschreven is, bestaat het onderzoek uit een hoofdonderzoek en twee aanvullende onderzoeken. De resultaten van de onderzoeken zullen achtereenvolgens worden gepresenteerd. Ten eerste wordt gekeken of er sprake is van politieke bias in aandacht en bias in aanvallend vraagontwerp in het interview van Verkiezingsspecial Jeugdjournaal. Daarnaast zal nagegaan worden of jongens en meisjes verschillende vraagvormen gebruiken. Daarbij wordt gekeken of jongens en meisjes verschillen in het gebruik van aanvallend vraagontwerp. Als laatste zal gekeken worden of politieke richtingen verschillen in het ontwijken van vragen. Per design wordt dieper ingegaan op de invloed van contextvariabelen op de verkregen resultaten.

3.1 Hoofdonderzoek

In deze paragraaf zal achtereenvolgens worden gekeken of er sprake is van politieke bias in aandacht en bias in aanvallend vraagontwerp.

Bias in aandacht

Om na te gaan of er sprake is van bias in aandacht is de spreekruimte gemeten. Hierbij is gekeken hoe vaak politici de beurt krijgen van de interviewers en naar de hoeveelheid tijd binnen de uitzending waarin de focus van het programma op de politici lag. Tabel 3 geeft de hoeveelheid spreekruimte per politieke richting en alle politici weer.

Tabel 3 Spreekruimte per politieke richting (gemiddeld aantal beurten en minuten aandacht per politieke richting; totale spreekruimte: 88 beurten en 23 minuten)

	Links	Centrum	Rechts	Totaal
Spreekruimte in beurten	14,3	15,0	14,0	14,7
Spreekruimte in tijd	3,7	3,5	3,9	3,8

In tabel 3 is te zien dat er tussen de drie groepen politici een minimaal verschil was in de hoeveelheid spreekruimte. Statistische analyse met behulp van twee één-weg-variantie-analyses, waarvan het centrum moest worden uitgesloten, omdat de score van het centrum alleen bestond uit Geert Wilders en dus niet varieerde, wees uit dat de scores niet significant van elkaar verschilden (spreekruimte in beurten: $F(1,4) = .077$; $p = .799$ en spreekruimte in tijd: $F(1,4) = .127$, $p = .745$).

Met twee meerweg-variantie-analyses is vervolgens nagegaan wat de invloed op de spreekruimte in beurten en in tijd was van andere eigenschappen van de geïnterviewde. Dit waren de politieke ervaring, politieke positie, de stand in de peilingen en specifieke politicus. Geen van deze contextvariabelen bleek een significant effect te hebben op de spreekruimte in beurten. De stand van de peilingen had een significant effect op de spreekruimte in tijd (peilingen: $F(1,4) = 733,7$; $p < .05$). Wanneer een partij in de peilingen hoger stond ten opzichte van de voorgaande verkiezingen, kreeg deze partij meer spreekruimte in tijd dan een partij die lager stond in de peilingen ten opzichte van de voorgaande verkiezingen. Aangezien zowel de linkse PvdA als de rechtse VVD hoger in de peilingen stonden en beiden meer spreekruimte in tijd kregen, is er geen bias in spreekruimte in tijd wanneer de politieke richting in acht wordt

genomen. Er was geen verschil in spreekruimte in tijd tussen de partijen die lager in de peilingen stonden ten opzichte van de vorige verkiezingen ($F(1,1) = .013$; $p = .927$). Daarbij was er geen verschil in spreekruimte in tijd tussen de twee partijen die hoger in de peilingen stonden ten opzichte van de vorige verkiezingen ($F < 1$).

Op basis van de bovenstaande analyses kan geconcludeerd worden dat er geen bewijs is gevonden voor de bias in aandacht. De interviewers in de Verkiezingsspecial Jeugdjournaal geven linkse, centrum en rechtse partijen in gelijke mate de ruimte om te spreken.

Bias in vraagontwerp

In deze paragraaf worden de resultaten besproken van de bias in aanvallend vraagontwerp. De aanwezigheid van bias in aanvallend vraagontwerp is geanalyseerd op grond van de zes dimensies van vijandigheid van het Vraagstelling Analysemodel (Varwijk, 2008). Er moet opgemerkt worden dat bij de relatie tussen politieke richting en aanvallend vraagontwerp op vier van de zes dimensies aanvallend vraagontwerp te weinig voorkomt om zinvol te kunnen analyseren. De dimensie directheid kwam 1 keer voor van de 88 vraagstellingen (1,1%). Assertiviteit kwam 3 keer voor van de 88 vraagstellingen (3,4%). Oppositie kwam iets meer voor, dit kwam 5 keer voor in het interview en dit komt neer op 5,7%. Als laatste wordt verantwoording niet gepresenteerd, omdat dit 6 keer voorkwam in 88 vraagstellingen (6,8%). De dimensies directheid, assertiviteit, oppositie en verantwoording worden daarom hier niet gerapporteerd. De dimensies initiatief en persistentie kwamen voldoende voor in het interview en worden wel gerapporteerd.

Tabel 4 laat zien in hoeverre de presentatoren en de scholieren initiatief tonen en persistent zijn in hun vraagstellingen en daarmee in meer of mindere mate de ruimte om te antwoorden beperken. In de tabel staan de percentages van initiatiefrijke vraagstellingen en persistente vraagstellingen. Deze geven een algemene waarde voor de dimensie initiatief en persistentie. De initiatiefrijke vraagstelling bestaat uit meervoudige vraagstellingen en inleidingen van vraagstellingen. De dimensie persistentie bestaat uit herhaling van de vraagstellingen, aanspreken op vraagontwijking en het interrumpen van de geïnterviewde.

Tabel 4 **Initiatief en persistentie per politieke richting** (in percentages van het totale aantal vraagstellingen).

	Links (N=43)	Centrum (N=15)	Rechts (N=30)	Totaal (N=88)
Initiatiefrijke vraagstelling	23,3	G.P*	26,7	26,1
Persistente vraagstelling	20,9	G.P*	23,3	21,6

*G.P = geen percentage. Deze cel heeft een frequentie van minder dan 8 waardoor het percentage niet gepresenteerd wordt.

Om na te gaan of politici verschilden in het krijgen van initiatiefrijke en persistente vraagstellingen, werd een chi-kwadraattoets gebruikt. Deze toets bleek ongeldig te zijn, omdat de centrumgeoriënteerde partij een te kleine verwachte celwaarde had. Hierdoor was het centrum niet meegenomen in de paarsgewijze analyse. Hoewel rechtse politici iets meer initiatiefrijke vraagstellingen kregen dan linkse politici, was dit gegeven niet significant ($X^2 (1) = .111$, $p = .739$). Rechtse politici kregen daarbij ook meer persistente vraagstellingen dan linkse politici. Dit verschil bleek ook niet significant te zijn ($X^2 (1) = .060$, $p = .807$). Op het vlak van initiatief en persistentie was geen bewijs gevonden voor bias in vraagontwerp. Vanwege de niet significante resultaten waren binomiale logistische regressies niet nodig om het effect van contextvariabelen na te gaan op de relatie tussen politieke richting en aanvallend vraagontwerp.

Wat betreft de twee dimensies, initiatief en persistentie, die met een redelijke frequentie werden benut, kon nagegaan worden of het type interviewer van invloed kon zijn. Waren het de presentatoren of de scholieren die meer vijandelijke vragen stelden? In tabel 5 worden de percentages van vijandelijke vraagstellingen per type interviewer weergegeven.

Tabel 5 **Initiatief en persistentie per type interviewer** (in percentages van het totale aantal vraagstellingen)

	Presentatoren (N=60)	Scholieren (N=28)	Totaal (N=88)
Initiatiefrijke vraagstelling **	31,7	G.P*	26,1
Persistente vraagstelling ***	31,7	G.P*	21,6

*G.P = geen percentage. Deze cel heeft een frequentie van minder dan 8.

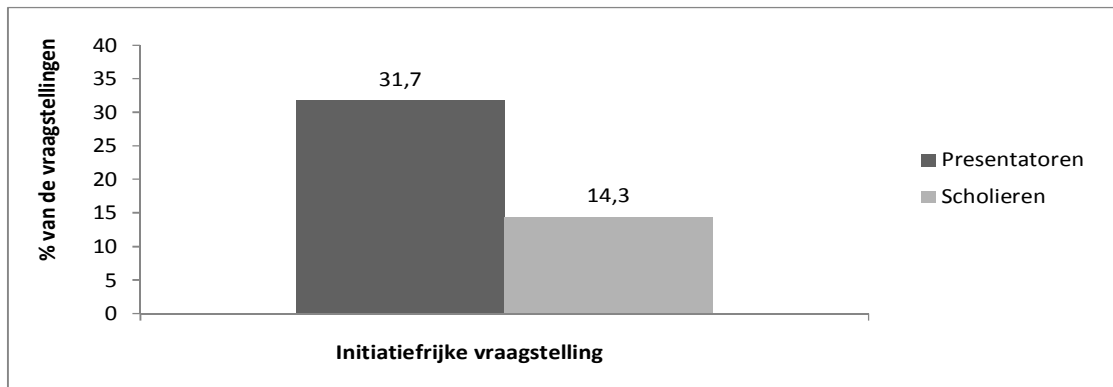
** p<.10, *** p=.001

Het verschil tussen de presentatoren en scholieren met betrekking tot initiatiefrijke vraagstellingen kwam in de buurt van significantie ($X^2 (1)=2.987$, $p<.10$). Presentatoren gebruikten meer persistente vraagstellingen dan scholieren. Dit gegeven was significant ($X^2 (1)=11.308$, $p=.001$) Aanvallendheid op de twee dimensies, initiatief en persistentie, werden gebruikt door de presentatoren. De scholieren gebruikten geen vorm van persistentie. De scholieren waren als interviewers dus allesbehalve aanvallend.

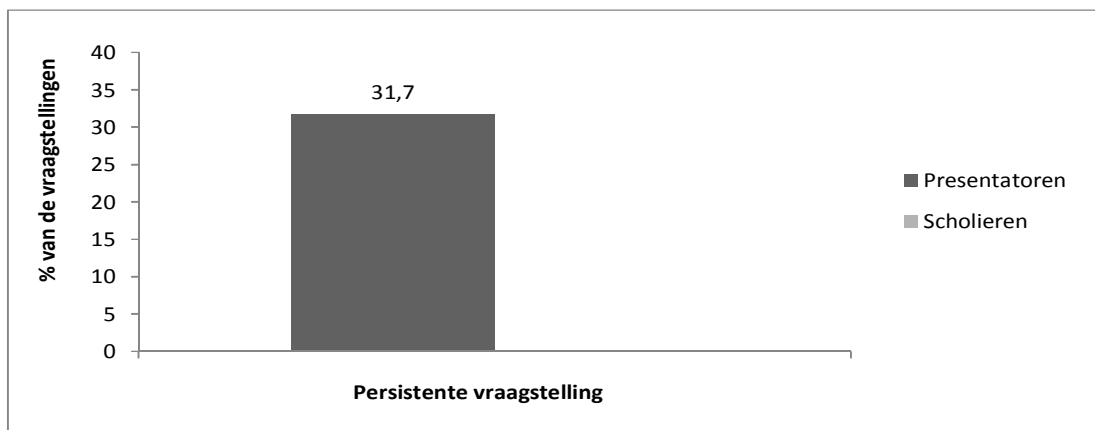
Algemeen beeld van de bias in vraagontwerp

Op basis van de gevonden resultaten kan gezegd worden dat de interviewers niet verschillen in vraagontwerp naar politieke richting. De vijandige vragen die gesteld zijn op de dimensies initiatief en persistentie, worden meestal gesteld door de presentatoren. De scholieren stellen dus minder vijandige vragen dan de presentatoren. Dit is weergegeven in figuur 6 en figuur 7.

Figuur 6 **initiatief per type interviewer** (in percentages van 60 vraagstellingen van de presentatoren en van 28 vraagstellingen van de scholieren)

Figuur 7 **persistentie per type interviewer** (in percentages van 60 vraagstellingen van de presentatoren)

Beide figuren laten het patroon zien dat de presentatoren meer aanvallend vraagontwerp gebruikten dan scholieren. Er kan dus geconcludeerd worden dat kinderen als interviewers allesbehalve aanvallend zijn en dat politici het dus eenvoudiger hadden op platforms waaraan burgers zoals jonge kinderen bijdragen.

Er kan een conclusie worden getrokken uit de relatie tussen politieke richting en vraagontwerp. De presentatoren verschillen niet in hun benadering van politici uit verschillende richtingen. Een opmerking die gemaakt moet worden, is dat de presentatoren meer gebruik

maken van aanvallend vraagontwerp dan de scholieren. Scholieren zijn hierdoor minder aanvallend in hun vraagstellingen. Hierdoor is het voor politici relatief eenvoudiger om deel te nemen aan een interview waar burgers, zoals scholieren, bijdragen.

3.2 Aanvullend onderzoek 1

In deze paragraaf zal de relatie tussen de sekse van de scholier en het gebruik van verschillende vraagvormen besproken worden. Daarna zal de relatie worden besproken tussen de sekse van de scholier en het gebruik van aanvallend vraagontwerp.

Vraagvormen

Nu zal gekeken worden of de jongens andere vraagvormen gebruiken dan meisjes. Er zijn negen vraagvormen te onderscheiden, zoals te lezen was in sectie 2.3.2. De scholieren gebruikten drie van negen vraagvormen. In totaal stelden de scholieren 28 vragen aan politici. De jongens stelden 15 vragen en de meisjes stelden 13 vragen aan de politici. Ten eerste gebruikten de scholieren de persoonsvorm-onderwerp constructie. De jongens stelden 6 vragen in deze vorm (40,0%). De meisjes stelden 4 vragen in de persoonsvorm-onderwerp constructie (30,8%). Daarbij stelden de scholieren vragen in de vorm van een vragend voornaamwoord. De jongens deden dit 9 keer (60,0%). De meisjes stelden 8 keer een vraag met aan het begin van de vraag een vragend voornaamwoord (61,5%). Er was één meisje in het programma dat een toevoeging gaf aan een politicus (7,7%). Er kon geen chi-kwadraattoets uitgevoerd worden om het verschil na te gaan tussen de meisjes en jongens vanwege te kleine frequenties van de vraagvormen per sekse van de scholier.

Op basis van de bovenstaande gegevens kan geconcludeerd worden dat jongens en meisjes maar drie van negen vraagvormen gebruiken om vragen te stellen aan de politici. Daarbij stellen zowel jongens als meisjes de meeste vragen aan de hand van een vragend voornaamwoord.

Aanvallend vraagontwerp

In deze paragraaf zal de relatie tussen de sekse van de scholier en aanvallend vraagontwerp besproken worden. Een opmerking die gemaakt moet worden, was dat de scholieren de dimensies van aanvallendheid nauwelijks gebruikten (25,0% van hun totale aantal vraagstellingen). De aantallen waren te klein en konden hierdoor niet statistisch geanalyseerd

worden. Een opvallende uitkomst was dat de scholieren 7 aanvallende vragen stelden aan de hand van aanvallend vraagontwerp, waarvan 6 vraagstellingen gesteld werden door jongens. Jongens waren hierbij dus aanvallender dan meisjes in hun vraagontwerp.

Op basis van de bovenstaande gegevens kan geconcludeerd worden dat jongens meer aanvallende vragen stellen dan meisjes. Dit kon niet statistisch onderbouwd worden, omdat deze toets ongeldig was. Daarbij kan geconcludeerd worden dat scholieren nauwelijks aanvallend vraagontwerp gebruiken wanneer zij vragen stellen aan de politici.

3.3 Aanvullend onderzoek 2

In deze paragraaf zal de relatie besproken worden tussen politieke richting en vraagontwijking. Er zal nagegaan worden of de politieke richtingen verschillen in het ontwijken van vragen. In totaal zijn 50 antwoorden van de 84 op minimaal een van vier manieren ontwijkend (59,5% van het totale aantal antwoorden). Daarnaast worden de resultaten gepresenteerd over de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking en het effect van de vraagvorm op deze relatie.

Geen enkele politicus gebruikte de strategie “spelen met beurtwisselingsregels” om vragen te ontwijken van de interviewers. Politici ontweken de meeste vragen door gebruik te maken van beleefdheidsstrategieën (39,3% voor het totale aantal antwoorden). Deze strategie werd ook het meeste gebruikt door de verschillende politieke richtingen.

Om na te gaan of politieke richtingen verschillen in de vormen van vraagontwijking was een statistische toets nodig. Deze chi-kwadraattoets was ongeldig, omdat het centrum te weinig aan vraagontwijking deed. Het centrum werd vervolgens niet meegenomen in de volgende analyses. Door middel van een paarsgewijze toetsing tussen links en rechts kon nagegaan worden of deze twee richtingen van elkaar verschilden met betrekking tot vraagontwijking.

Hoewel linkse politici vaker vragen ontweken (26,2%) dan rechtse politici (21,4%), was dit gegeven niet significant ($X^2(1) = .207$, $p = .649$). Rechtse politici gebruikten vaker beleefdheidsstrategieën (42,9%) dan linkse politici (35,7%) om vragen te ontwijken van de interviewers. Deze toets was tevens niet significant ($X^2(1) = .362$, $p = .548$). Linkse en rechtse politici gebruiken ongeveer evenveel de strategie “spelen met de gespreksrol” om vragen te ontwijken (respectievelijk 16,7% en 14,3%). Dit verschil kon niet getoetst worden met een chi-kwadraattoets, omdat deze toets ongeldig was, omdat rechtse politici deze strategie maar vier keer gebruikten in het interview. Vanwege de niet significante resultaten zijn binaire logistische regressies niet nodig om het effect van eventuele contextvariabelen na te gaan.

Op basis van de bovenstaande resultaten kan geconcludeerd worden dat er geen bewijs is gevonden dat politieke richtingen verschillen in vragen ontwijken. Rechtse politici gebruiken wel vaker beleefdheidsstrategieën dan linkse politici, maar dit verschil is niet significant. Dit geldt ook voor het verschil in vraagontwijking tussen linkse en rechtse politici. De politici verschillen niet in de mate waarin en hoe ze vragen ontwijken.

Een bepaalde vraagvorm kan van invloed zijn op de vraagontwijking. Een vraag met een vragend voornaamwoord werd het meeste gebruikt door de presentatoren en de scholieren (46,4% van het totale aantal antwoorden). Om na te mogen gaan of vraagvorm een effect had op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking, moest de relatie tussen vraagvorm en vraagontwijking significant zijn. De relatie tussen vraagvorm en vraagontwijking was nagegaan met een chi-kwadraattoets. In tabel 6 is deze relatie weergegeven.

Tabel 6 **Vraagontwijking per vraagvorm** (in percentages van het totale aantal antwoorden)

	Vragend voornaamwoord (N=39)	Overige vraagstellingen (N=45)	Totaal (N=84)
Vraagontwijking	59,0	60,0	59,5
Geen vraagontwijking	41,0	40,0	40,5

In tabel 6 is te zien dat er meer vragen ontweken werden dan dat er geen vragen ontweken werden. De relatie tussen een bepaalde vraagvorm en vraagontwijking was niet significant ($\chi^2(1)=.009$, $p=.925$). Dit betekent dat de vraagvorm geen invloed uitoefende op de vraagontwijking van de politici. Een bepaalde vraagvorm zorgde dus niet voor meer of minder vraagontwijking van de politici. In tabel 6 is te zien dat alle vraagvormen ongeveer evenveel ontweken werden.

Op basis van de gegevens kan geconcludeerd worden dat een bepaalde vraagvorm niet tot meer vraagontwijking leidt dan een andere vraagvorm. De relatie tussen vraagvorm en vraagontwijking laat geen significant verschil zien. Hierdoor hoeft het effect van vraagvormen op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking niet onderzocht worden.

4 Discussie

Het doel van het onderzoek was om een wetenschappelijke bijdrage te leveren aan de maatschappelijke discussie over de neutraliteit van de Nederlandse media en het uitbreiden van de data van eerder onderzoek op dit gebied. De opvallende resultaten van het onderzoek zullen belicht worden. Daarna zullen kanttekeningen gemaakt worden bij het onderzoek. Daarbij zal een terugkoppeling gemaakt worden naar de doelstellingen van de onderzoeken. Tot slot worden er suggesties gedaan voor toekomstig onderzoek.

4.1 Opvallende resultaten

In het hoofdonderzoek kwam duidelijk naar voren dat de interviewers geen bias in aandacht of bias in aanvallend vraagontwerp hadden in de benadering van de politici. Wat opviel in de resultaten was, dat de meeste vijandige vragen werden gesteld door de presentatoren en niet door de scholieren. Een conclusie die dus getrokken kan worden, is dat politici het eenvoudiger hebben op een platform met burgers die ook de vragen stellen. Wanneer de scholieren namelijk vragen stelden, waren deze meestal niet vijandig.

In het aanvullend onderzoek 1 was het opvallend dat jongens meer vijandige vragen stelden dan meisjes. Nemen de scholieren daarom hun subculturen mee die ze zich eigen maken vroeg in hun jeugd? Is dit verschil ook nog merkbaar bij volwassenen? Een opmerkelijke bevinding was ook dat jongens en meisjes niet verschillen in de vraagvormen die ze gebruikten. In de literatuur is te vinden dat meisjes beter zijn in taal. Volgens Citogroep (2003) is er een patroon te zien tussen jongens en meisjes met betrekking tot taal en rekenen. Meisjes scoren hoger op taal terwijl jongens hoger scoren op rekenen. Veendrick, Tavvechio en Doornenbal (2004) concluderen dat voor het primair onderwijs meisjes in het algemeen beter presteren op literacy-vakken en jongens op numeracy-vakken. Toch laten ze dit niet blijken in het stellen van vragen aan de politici. Meisjes gebruikten dezelfde vormen om vragen te stellen aan de politici dan jongens. Waarom maken meisjes geen gebruik van hun betere taalvaardigheid tijdens het stellen van vragen? Een mogelijke verklaring kan zijn dat de sociale dimensie (dominantie) de taalvaardigheid van de meisjes overheerst. De hiërarchie tussen mannen en vrouwen is in het dagelijks leven onder andere zichtbaar in het feit dat mannen vaker hogere functies bekleden dan vrouwen ondanks hun betere taalvaardigheid.

4.2 Kanttekeningen onderzoek

Er kunnen verschillende kanttekeningen geplaatst worden bij het huidige onderzoek. Ten eerste kan een conclusie worden getrokken over het gebruik van het meetinstrument politieke bias in aandacht. Daarna wordt een kanttekening gemaakt over de zesde dimensie van het Vraagstelling Analysemodel (Varwijk, 2008). Als laatste wordt een vergelijking gemaakt met het onderzoek van Varwijk (2008) en zal een terugkoppeling gemaakt worden naar de omvang van het databestand.

Politieke bias in aandacht

In dit onderzoek is geen bias in aandacht gevonden. Het analyseren van bias in aandacht door middel van spreekruimte van politici is toch een goede aanvullende manier om neutraliteit te analyseren. Het is een goede aanvulling op de bias in aanvullend vraagontwerp. De bias in vraagontwerp moet gecodeerd worden door de onderzoeker. Hierdoor is de codering gevoeliger voor nuance verschillen. De bias in aandacht kan op een vaste manier gemeten worden en is daarvoor minder gevoelig voor de benadering van de onderzoeker. Daardoor moet dit onderdeel in het onderzoekdesign blijven van dergelijke onderzoeken.

Definitie persistentie

Een andere opmerking die geplaatst moet worden, is de optelling van de drie eenheden tot een persistente vraagstelling. Een persistente vraagstelling bestaat uit de indicatoren interrumpen, herhaling van de vraagstelling en het aanspreken op vraagontwijking. Wanneer een van de indicatoren aanwezig was, werd dit gezien als een persistente vraagstelling. Wanneer er twee voorkwamen of alle drie in een vraag, werd dit ook gezien als een persistente vraagstelling. Mogen deze indicatoren wel samen worden genomen?

De indicatoren moeten een meer genuanceerde definitie krijgen. Het is moeilijk te bepalen of er een nieuwe vraag wordt gesteld of dat de vraag een herhaling is van een vorige vraag. Varwijk (2008) schrijft hierover in zijn thesis dat: “wanneer de interviewer geen genoegen neemt met het gegeven antwoord kan hij ervoor kiezen de vraag te herhalen en de geïnterviewde zo als het ware een tweede kans geven om de vraag alsnog naar tevredenheid te beantwoorden”. Een interviewer stelt een vraag om een informatiehiat op te vullen. Wanneer een poging wordt gedaan om hetzelfde informatiehiat te vervullen door de interviewer, kan dit gerekend worden tot de herhaling van de vraag. Wanneer het punt van de interviewer is

gemaakt, is het informatiehiat vervuld. Er is dus sprake van een herhaling indien de vraag wordt gesteld om hetzelfde informatiehiat te vervullen.

Vergelijking met onderzoek Varwijk (2008)

Het politieke platform van Verkiezingsspecial Jeugdjournaal bleek niet identiek te zijn aan het onderzoek van Pauw & Witteman van Varwijk (2008). Varwijk (2008) stelt in de discussie van zijn thesis dat replicatie van zijn onderzoek nodig is om erachter te komen of hetzelfde patroon van bias in vraagontwerp ook optreedt bij andere tv-interviews. Het programma in het huidige hoofdonderzoek had een andere werkelijkheid dan het onderzoek in Varwijk (2008). Varwijk (2008) had een meervoudige gevalsstudie gedaan naar het programma van Pauw & Witteman. De Verkiezingsspecial Jeugdjournaal was een eenmalig programma voor de verkiezingsstrijd in 2010. Hierdoor was de werkelijkheid in deze studie veel kleiner. De omvang van het vragen bestand was te klein om statistische toetsen te mogen doen. In totaal zijn 88 vraagstellingen van de interviewers geanalyseerd. Varwijk (2008) had 700 vraagstellingen geanalyseerd. Dit is natuurlijk een schril contrast tot het huidige onderzoek.

Omvang databestand

Zoals net is beschreven, kent dit onderzoek minder vraagstellingen dan de kernpublicatie Varwijk (2008). Hierdoor was de werkelijkheid kleiner in het onderzoek en dat bracht verschillende problemen met zich mee.

Het probleem bij het resultatengedeelte van het hoofdonderzoek was dat het aantal vijandige vraagstellingen te klein was (vier van de zes dimensies konden niet geanalyseerd worden). Bij het presenteren van de tabel van initiatiefrijke en persistente vraagstellingen kwam naar voren dat de centrumgeoriënteerde partij te weinig initiatiefrijke en persistente vraagstellingen kreeg (minder dan 8) waardoor dit percentage niet getoond mocht worden in de tabel. Hierdoor was de statistische toets niet geldig. Daarbij was in aanvullend onderzoek 1 het aantal van aanvallend vraagontwerp te klein om statistisch geanalyseerd te worden (25,0% van het totale aantal vraagstellingen). Als laatste kwam in aanvullend onderzoek 2 naar voren dat alleen de beleefdheidsstrategie en beantwoordingstrategie statistisch geanalyseerd kon worden, waarbij het centrum moest worden uitgesloten van statistische analyse.

Een conclusie die getrokken kan worden, is dat de omvang van het databestand te klein is om alle relaties statistisch te kunnen toetsen. Het probleem met een chi-kwadraattoets is dat de significantie van deze toets afhankelijk is van de omvang van de data. Wanneer het

databestand groter was geweest, hadden sommige relaties significant kunnen zijn. In dit onderzoek waren te weinig data om alle relaties statistisch te kunnen onderbouwen, maar uit de data kwam wel naar voren dat de interviewers neutraal zijn in hun benadering van politici.

4.3 Wetenschappelijke bijdrage: de neutraliteit van de media en toevoeging van gegevens aan bestaande data

Hoofdonderzoek

De Nederlandse Publieke Omroep had in 2010 een doelstelling opgesteld die betrekking had op de pluriformiteit van de omroep en het bereiken van meer jongeren. De omroep probeert met programma's zoals PowNews het rechtse jongeren publiek te benaderen. Door middel van jongerenprogramma's in de aanloop naar de verkiezingen wordt geprobeerd de pluriformiteit te verhogen van de omroep en om meer jongeren te bereiken. De NPO krijgt verwijten dat zij niet neutraal zijn in hun programmering. Er is ook geen uitloop naar de jongeren. Uit de resultaten blijkt dat het jongerenprogramma Verkiezingsspecial Jeugdjournaal geen politieke bias heeft naar een bepaalde politieke richting.

Het is een groot pluspunt voor de Verkiezingsspecial Jeugdjournaal dat zij neutraal is in haar benadering van verschillende politici. Van tv-interviewers wordt enerzijds verwacht dat zij objectief zijn in hun benadering van politici. Aan de andere kant wordt van de interviewers verwacht dat ze als "tegenmacht in de democratie" kritisch zijn en de politici confronteren met opponerende feiten en meningen (Clayman & Heritage, 2002a). In dit onderzoek zijn de interviewers neutraal in hun benadering van politici. Het probleem met de politici confronteren met opponerende feiten en meningen is dat zij de kans lopen om bekritiseerd te worden wegens een gebrek aan neutraliteit. Vanwege de vermeende linksheid van de publieke omroep is dit programma wellicht neutraal in zijn benadering van politici. Het probleem met geheel neutraal te zijn, is dat de interviewers falen om de waarheid te achterhalen. Een zekere mate van afstandelijkheid en vijandigheid is ook gewenst. Vanwege het neutraal behandelen van politici, is het verstandig om deel te nemen voor politici aan programma's zoals de Verkiezingsspecial Jeugdjournaal. Daarbij stellen burgers ook vragen, die minder vijandigheid bevatten dan de vragen van de presentatoren.

Aanvullend onderzoek 1

De doelstelling van dit onderzoek was om resultaten te genereren met betrekking tot het verschil in gesprekstijl tussen jongens en meisjes. Dit kon niet nagegaan worden in Varwijk (2008). Een belangrijke bevinding was dat er een verschil bestond in de gesprekstijl tussen jongens en meisjes.

Een pluspunt van dit onderzoek is dat in het programma een verschil merkbaar was van het gebruik van aanvullend vraagontwerp tussen jongens en meisjes. In de literatuur (Jespersen, 1928; Fishman, 1978 en Maltz & Borker, 1982) is naar voren gekomen dat mannen een andere gesprekstijl hebben dan vrouwen. Mannen voeren vaker de boventoon en moeten vaker vechten voor de aandacht. Hierdoor kan het zijn dat mannen meer vijandige vragen stellen. In dit onderzoek is naar voren gekomen dat de jongens meer vijandige vragen stellen dan meisjes. Nemen zij de subculturen die zij zich eigen maken in hun vroegere jeugd mee naar de puberteit? En is bij volwassen mannen en vrouwen dit verschil ook nog merkbaar? Het is ook opvallend dat meisjes minder vijandig vraagontwerp gebruiken en dezelfde vraagvormen dan jongens, omdat zij betere taalvaardigheden hebben dan jongens (Citogroep, 2003). Waarom gebruiken meisjes deze betere taalvaardigheid niet bij het stellen van vragen? Een mogelijke verklaring kan zijn dat de sociale dimensie (dominantie) de taalvaardigheid van de meisjes overheerst. De hiërarchie tussen mannen en vrouwen is het dagelijks leven onder andere zichtbaar in het feit dat mannen vaker hogere functies bekleden dan vrouwen ondanks hun betere taalvaardigheid.

Aanvullend onderzoek 2

De doelstelling van het aanvullend onderzoek 2 was een wetenschappelijke bijdrage te leveren aan de discussie van de interviewpraktijk. Varwijk (2008) melde in de discussie dat het interessant zou zijn om het interview ook vanuit de geïnterviewden te bekijken. Zijn er verschillen merkbaar in de mate waarin en hoe politici vragen ontwijken? Uit de resultaten blijkt dat de politici niet verschillen in de mate waarin en hoe zij vragen ontwijken. Daarnaast was het interessant om na te gaan of sommige vraagvormen vaker ontweken werden. In dit onderzoek is geen verschil gevonden.

4.4 Toekomstig onderzoek

In het hoofdonderzoek is nagegaan of interviewers verschillen in hun benadering van politici van

verschillende politieke partijen. Deze onderverdeling is gekozen, omdat dit design zorgde voor adequate resultaten bij het onderzoek van Varwijk (2008). Het design zou uitgebreid kunnen worden met politieke partij, omdat het politieke landschap aan het verschuiven is. Het kan zijn dat linkse partijen vijandiger worden benaderd, maar dat bijvoorbeeld alleen SP aanvallende vragen krijgt terwijl PvdA deze vragen niet krijgt. Deze benadering is geprobeerd in het huidige onderzoek, maar de cellen waren hierdoor nog kleiner geworden, waardoor de toetsen ongeldig waren. In vervolg onderzoek moet blijken welke twee variabelen, politieke richting of politieke partij, de werkelijkheid het beste benadert.

In het hoofdonderzoek was de bevinding gedaan dat volwassenen meer aanvallend vraagontwerp gebruikten dan kinderen. Dit kan verder onderzocht worden in toekomstig onderzoek. Daarnaast kan nagegaan worden of scholieren ook kritische journalisten kunnen zijn. In dit programma mochten ze maar één vraag stellen. Wanneer de scholieren een interactie aangaan met de politici, kunnen scholieren dan ook kritische journalisten zijn?

Er kan ook een vervolgonderzoek gedaan worden naar het verschil in gesprekstijl tussen jongens en meisjes. Nemen jongens en meisjes de subculturen mee die ze zich eigen maken in hun vroegere jeugd? Daarnaast moet de taalvaardigheid van de meisjes meegenomen worden, omdat zij dit achterwege laten in het stellen van vragen.

Daarnaast is het interessant om meer onderzoek te doen vanuit het perspectief van de geïnterviewden. Ontwijken zij meer vragen wanneer een bepaalde vraagvorm wordt gebruikt? Met andere woorden: is vraagontwerp van invloed op de vraagontwijkingstrategieën van de politici? Wanneer duidelijk wordt dat een bepaalde vorm leidt tot meer vraagontwijking, kunnen interviewers ervoor kiezen deze vorm niet meer te gebruiken. Daarnaast kan nagegaan worden of persistentie leidt tot meer adequate antwoorden of juist tot meer vraagontwijking.

Daarnaast is het van belang om na te gaan of de benadering van de politici door de interviewers van invloed is op de beleving van het publiek en in bredere zin wat de gevolgen zijn voor de publieke opinie ten aanzien van de politicus en interviewer.

Daarbij moet ook meer onderzoek gedaan worden naar andere (jongeren)programma's om na te gaan of de NPO inderdaad meer neutraal is geworden in de benadering van politici zoals zij zichzelf in 2010 als doelstelling hebben opgelegd.

5 Conclusie

In deze paragraaf worden achtereenvolgens de conclusies van het hoofdonderzoek en van de twee aanvullende onderzoeken besproken. Als laatste zal een algemene conclusie worden getrokken.

5.1 Hoofdonderzoek

De onderzoeksvraag van het hoofdonderzoek was: *“Zijn tv-platforms neutraal in hun benadering van politici uit verschillende politieke richtingen?”*. Een onderliggende vraag die hierbij gesteld kon worden was: *“Heeft de politieke richting van de politicus invloed op de vijandigheid van de journalistieke vragen van het tv-interview?”*. Er was geen bewijs gevonden in politieke bias in aandacht. De interviewers waren neutraal in de spreekruimte in beurten en tijd die ze de politici gaven. De interviewers in de Verkiezingsspecial Jeugdjournaal gaven linkse, rechtse en centrum partijen in gelijke mate ruimte om te spreken.

Op basis van de aantallen van aanvallende vraagstellingen, konden alleen initiatiefrijke en persistente vraagstellingen onderzocht worden. Er was geen significant verschil tussen linkse en rechtse partijen met betrekking tot vijandige vraagstellingen. Het centrum was uitgesloten, omdat deze richting te weinig vijandige vraagstellingen kreeg, waardoor de analyse ongeldig was. De interviewers waren neutraal in hun benadering van politici. Er was wel een verschil merkbaar tussen de presentatoren en de scholieren met betrekking tot aanvallend vraagontwerp. De presentatoren stelden meer vijandige vragen dan de scholieren.

Een conclusie die getrokken kan worden, is dat de interviewers neutraal zijn in hun benadering van politici. Er wordt geen politieke partij benadeeld of bevooroordeeld. Doordat scholieren allesbehalve vijandelijke vragen stellen en politici neutraal behandelen, is deelname aan het programma eenvoudig voor politici.

5.2 Aanvullend onderzoek 1

De onderzoeksvragen van aanvullend onderzoek 1 waren: *“Is er een verschil tussen jongens en meisjes in de vormen die zij gebruiken om vragen te stellen aan politici?”* en *“Is er een verschil tussen jongens en meisjes in hun gebruik van aanvallend vraagontwerp?”*. De scholieren gebruikten maar drie van de negen vraagvormen wanneer zij een vraag stelden aan politici.

Zowel de jongens als de meisjes stelden de meeste vragen aan de hand van een vragend voornaamwoord. Jongens gebruikten daarbij vaker aanvallend vraagontwerp dan meisjes. Dit kon niet statistisch onderbouwd worden, omdat deze toets ongeldig was door te kleine aantallen van aanvallend vraagontwerp. Daarbij kan geconcludeerd worden dat scholieren nauwelijks aanvallend vraagontwerp gebruiken wanneer zij vragen stellen aan de politici. Politici hebben het dus eenvoudig wanneer zij meedoen aan programma waar scholieren ook vragen stellen.

5.3 Aanvullend onderzoek 2

De onderzoeksvraag van aanvullend onderzoek 2 was: *“verschillen politici in de mate waarin en de middelen waarmee ze vragen ontwijken?”* Een conclusie die getrokken kan worden, is dat er geen bewijs is gevonden dat politieke richtingen verschillen in de mate waarin en hoe ze vragen ontwijken. Rechtse politici gebruikten vaker beleefdheidsstrategieën dan linkse politici, maar dit verschil was niet significant. Dit gold ook bij het verschil tussen linkse en rechtse politici met betrekking tot beantwoordingstrategieën. Het centrum was niet meegenomen in de analyse, omdat het centrum te weinig vragen ontving voor een statistische toets. Om na te gaan of vraagvorm een effect had op de relatie tussen politieke richting en vraagontwijking moest de relatie tussen vraagvorm en vraagontwijking significant zijn. Deze relatie was niet significant, waardoor verdere analyses niet van toepassing waren.

5.4 Algemene conclusie

Het is mogelijk om een vergelijking te maken tussen de interviewers van de Verkiezingsspecial Jeugdjournaal en Pauw & Witteman of Knevel en Van Den Brink. Van Liere (2011) concludeerde dat Knevel en Van Den Brink rechts bevoordeelden terwijl in Varwijk (2008) naar voren kwam dat Pauw & Witteman juist links bevoordeelden. In het huidige onderzoek is naar voren gekomen dat de interviewers juist neutraal zijn in hun benadering van politici. De interviewers zijn in mindere mate kritisch ten aanzien van de antwoorden van de politici dan Pauw en Witteman of Knevel en Van Den Brink.

Om na te gaan of de jongerenprogramma's van de NPO neutraal zijn in de benadering van politici moeten er meer jongerenprogramma's van de publieke omroep onderzocht worden. Deze onderzoeken zouden samengevoegd kunnen worden waardoor het databestand omvangrijker wordt en nagegaan kan worden of de interviewers in jongerenprogramma's

inderdaad minder vijandig zijn in hun vraagstellingen. Zo zou het programma Lijst 0, een verkiezingsprogramma in opdracht van BNN, kunnen worden toegevoegd aan het databestand om na te gaan of de publieke omroep neutraal is.

Bibliografie

- Bossaert, S. (2009). *Wie voert het hoogste woorden? Interactie in het eerste leerjaar basisonderwijs vanuit genderperspectief*. Brussel: proefschrift.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bull, P. (1994). On identifying questions, replies and non-replies in politic interviews. *Journal of Language and Social Psychology*, 13(2), 115-131
- Clayman, S. E., & Heritage, J. (2002a). *The news interview; journalists and public figures on the air*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clayman, S. E., & Heritage, J. (2002b). Questioning presidents: Journalistic deference and Adversarialness in the press conferences of Eisenhower and Reagan. *Journal of Communication*, 52, 749-775.
- Clayman, S. E., Heritage, J., Elliott, M. N., & McDonald, L. L. (2007). When Does the Watchdog Bark? Conditions of Aggressive Questioning in Presidential News Conferences. *American Sociological Review*, 72, 23-41.
- Citogroep (2003). *Terugblik en resultaten Eindtoets Basisonderwijs 2003*. Arnhem: Citogroep
- Dekker, W. (2007, 20 november). Onderzoek "linkse" Publieke Omroep. *De Volkskrant*. Retrieved 15 februari 2012, from <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/868810/2007/11/20/Onderzoek-linkse-Publieke-Omroep.dhtml>
- Dielessen, G. (2007). Van de leestafel. Publiek Centraal, 27 juni 2007. Retrieved 15 februari, 2012, from <http://www.publiekcentraal.nl/wordpress/index.php?s=herprogrammering>
- Eckert, P., & McConnell-Ginet, S. (1992). Think practically and look locally: Language and gender as community-based practice. *Annual Review of Anthropology* 21, 461-490.
- Fishman, P. (1978). Interaction: the work women do. *Social problems*, 25, 397-406.
- Heritage, J. & Roth, A. (1995). Grammar and institution: questions and questioning in the broadcast interview. *Research on Language and Social Interaction*, 28, 1-60.
- Huls, E. (1982). *Taalgebruik in het gezin en sociale ongelijkheid; Een interactioneel sociolinguistisch onderzoek*. Nijmegen: proefschrift.
- Huls, E (2000). Power in Turkish migrant families. *Discourse & Society*, 11, 345-372.
- Huls, E. (2001). *Dilemma's in menselijke interactie*. Utrecht: Lemma BV.
- Huls, E. (2007). Vraagontwijking van manlijke en vrouwelijke politici en niet-politici. *Toegepaste*

- Taalwetenschap in Artikelen*, 78(2), 37-47.
- Huls, E. (2008). Haagse antwoorden: Een onderzoek naar genderverschillen in politieke interviews. *Tijdschrift voor Genderstudies, Themanummer Gender en Linguïstiek*(1), 53-66.
- Huls, E. (2010). *Political bias in TV-interviews: A co-construction of interviewers and overhearers?* Paper presented at the XVIIIth International Seminar in Broadcast Talk 'Broadcast Talk in Diachronic Perspective', Bertinoro.
- Huls, E., & Varwijk, J. (2011). Political bias in TV interviews. *Discourse & Society*, 22(1), 48-65.
- Hutchby, I., & Wooffitt, R. (1998 of 2008). *Conversation analysis: Principles, practices and applications*. Cambridge: Polity Press.
- Hutchby, I. (2006). *Media talk: Conversation analysis and the study of broadcasting*. Maidenhead: Open University Press.
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. In G. Lerner (Ed.), *Conversation Analysis: Studies from the first generation* (pp. 13-23). Philadelphia: John Benjamins.
- Jespersen, O. (1928). *De ontwikkeling en de oorsprong van taal*. Naar het Deens door H. Logeman. Amsterdam: Maatschappij voor goede en goedkope lectuur.
- Korswagen, C. J. J. (1992), *Drieluik mondelinge communicatie*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Krouwel, A. (2010). Een replica van André Krouwels model van de Nederlandse politieke ruimte tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 2010. Retrieved 9 February 2012, from http://nl.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9_Krouwel
- Kuiper, Y. (2006). *Vraagontwijking: verschillen tussen mannelijke politici, vrouwelijke politici en niet-politici*. Masterscriptie, Universiteit van Tilburg.
- Lauers, M. (2008). *Vraagontwerp en vraagontwijking in politie verhoren*. Masterscriptie, Universiteit van Tilburg.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.
- Liere, M. v. (2011). *De neutraliteit van politieke TV-interviews*. Bachelorscriptie, Universiteit van Tilburg, Tilburg.
- Maltz, D.N. & Borker, R. (1982). A cultural approach to male-female miscommunication. In: J.J. Gumperz (ed.). *language and social identity*, 196-216. Cambridge: Cambridge University Press.

- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Remkes (2008a). *Aanhangsel van de Handeling, 2193*. Retrieved, 26 June, from <http://cdn.ikregeer.nl/pdf/ah-tk-20072008-2193.pdf>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Plasterk (2008b). *Aanhangsel van de Handeling, 2193*. Retrieved, 26 June, from <http://cdn.ikregeer.nl/pdf/ah-tk-20072008-2193.pdf>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2011). *Mediabegrotingsbrief 2012: Bijlage 1. Terugblik 2010*. Retrieved 26 June, from <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/11/25/bijlage-1-terugblik-2010-npo.html>
- Missie PowNed. Retrieved 26 June, from <http://www.powned.tv/overpowned/voorwie.html>
- Missie WNL. Retrieved 26 June, from <http://www.omroepwnl.nl/leden>
- Missie Z@PP. Retrieved 28 May, from http://fcklap.nl/wp-content/uploads/2011/02/10117-ZAPP-Factsheets_adverteerders.pdf
- Programmering verkiezingsstrijd 2010 publieke omroep. Retrieved 9 February 2012, from https://edubb.uvt.nl/bbcswebdav/pid-471412-dt-content-rid658451_1/courses/999flw/De%20stemming%20van%20Nederland%20-%20jongeren.pdf
- Scholten, O., Schaper, J., Ismaili, N., Welbers, K. & Ruigrok, N. (2012). Nieuws & Actualiteiten op televisie: Pluriformiteit rond de middenstip. *Nederlandse Nieuwsmonitor*.
- Varwijk, J. (2008). *Rechts, links of rechtschapen; Een gespreksanalytische benadering van neutraliteit in politieke tv-interviews*. Masterscriptie, Universiteit van Tilburg, Tilburg.
- Veendrick, L., Tavecchio, L. & Doornenbal, J. (2004). Jongens als probleem: inleiding van het themadeel. *Pedagogiek*, 24(1), 12-22.
- Witt, de R. (2007, November). Publieke omroep onderzoekt eigen "linksheid". *Elsevier*.

Appendix

- | Materiaal: Interview en transcript
- || Coderingsschema

| Materiaal: Interview en transcript

|| Coderingsschema

Variabele	Item	Omschrijving	Item waarde	Dichotoom
Identificatie-variabelen	Beurtnummer	Elke beurt heeft een nr	1 t/m n	
	Spreker	Wie heeft de beurt	Afkorting spreker	
	Interviewertype	Welke type interviewer heeft de beurt	1 Presentator 2 Scholier	
	Interviewersekse	Sekse IR	1 Man 2 Vrouw	
	Geadresseerde	Aan wie is de beurt gericht	Afkorting geadresseerde	
Onafhankelijke variabelen	Politieke richting	Politieke richting GI	1 Links 2 Centrum 3 Rechts	
	Sekse scholier	Sekse IR type scholier	1 Man 2 Vrouw	
Gespreksexterne contextvariabelen gerelateerd aan geïnterviewde	Ervaring	Hoeveel ervaring GI in de Nederlandse politiek	1 Minder dan drie jaar 2 vier tot zeven jaar 3 Zeven tot tien jaar 4 Meer dan tien jaar	2 als score item ≥ 4 , anders 1
	Politieke positie	Positie partij GI	1 Demissionair kabinet 2 Regeringspartij tot 20 februari 2010 3 Oppositie	2 als score item $=3$, anders 1
	Peilingen	Stand partij GI in de peilingen	1 aantal zetels lager dan bij vorige verkiezingen 2 aantal zetels hoger dan bij vorige verkiezingen	
	Specifieke politicus	Elke interviewer heeft een nummer	1 Emile Roemer 2 Femke Halsema 3 Job Cohen 4 Geert Wilders 5 Jan Peter Balkenende 6 Mark Rutte	

Gespreksinterne contextvariabelen onder controle geïnterviewden	Beantwoordingstrategie	Beantwoord GI de vraag?	1 Beantwoording van de vraag 2 Openlijke vraagontwijking 3 Verkapte vraagontwijking	1 als score item ≥ 2 , anders 0
	Beleefdheidstrategie	Hoe beleefd reageert GI op de vraagstelling?	1 Direct 2 Direct omkleed met middelen 3 Indirect	1 als score item ≥ 2 , anders 0
	Beurtwisseling	Houdt GI zich aan de beurtwisselingsregels?	1 Volgens beurtwisselingsregels 2 Spelen met beurtwisselingsregels	
	Gespreksrol	Houdt GI zich aan de gespreksrol?	1 In stand houden gespreksrol 2 Poging tot wijzigen gespreksrol	
Gespreksinterne contextvariabelen onder controle IR	Specifieke interviewer	Welke IR stelt de vraag?	1 Milouska Meulens 2 Rozemarijn Moggré 3 M1 4 M2 5 M3 6 M4 7 M5 8 M6 9 M7 10 M8 11 M9 12 M10 13 M11 14 M12 15 J1 16 J2 17 J3 18 J4 19 J5 20 J6 21 J7 22 J8 23 J9 24 J10 25 J11 26 J12 27 J13 28 J14	

29 J15				
	Onderwerp vraagstelling	Type inhoud onderwerp vraagstelling	1 Bezuinigingen 2 Top 5 kinderen 3 Persoonlijke vragen geïnterviewde	1 als score item =3, anders 0
Afhankelijke variabele				
Bias in aandacht	Spreekruimte in beurten	Aantal maal dat GI de beurt krijgt van IR	N	
	Spreekruimte in tijd	Aantal minuten dat focus in uitzending op GI ligt	N	
Afhankelijke variabele				
Bias in aanvallend vraagontwerp	Vijandigheid	Algemene vijandigheid van de vraagstelling	0 Niet vijandig 1 In mindere mate vijandig 2 Gemiddeld vijandig 3 In meerdere mate vijandig	1 als som van items ≥ 1, anders 0
<i>Initiatief</i>	Inleiding	Vraagstelling ingeleid met uitspraken	0 Geen inleiding 1 Inleiding	1 als som van beide items ≥ 1, anders 0
	Meervoudige vraagstelling	Meerdere vraagstellingen in een beurt	0 Enkele vraagstelling 1 Meerdere vraagstellingen	
<i>Verantwoording</i>	Verantwoordingsvraag	GI moet zich verantwoorden voor daden of uitspraken	0 Geen verantwoordingsvraag 1 Neutrale verantwoording 2 Beschuldigende verantwoording	1 als score item ≥ 1, anders 0
<i>Directheid</i>	Geen inkleding met referentie geïnterviewde	Referentie bereidheid/mogelijkhei d om GI beantwoorden vraagstelling	0 Geen referentie 1 Referentie mogelijkheid 2 Referentie	1 als som van beide items ≥ 1, anders 0

			bereidheid	
	Geen inkleding met referentie interviewer	Referentie intentie/verlangen IR om vraag te stellen	0 Geen referentie 1 Referentie intentie 2 Referentie verlangen 3 Referentie toestemming	
<i>Assertiviteit</i>	Suggestieve inleiding	Inleiding spreekt voorkeur uit richting antwoord	0 Geen voorkeur 1 Meewerkende voorkeur 2 Tegenwerkende voorkeur	1 als sug. Inleiding = 2 en/ of sug. Vraagstelling ≥ 2 , anders 0
	Suggestieve vraagstelling	VS spreekt voorkeur uit richting antwoord	0 Geen voorkeur 1 Meewerkende voorkeur 2 Tegenwerkende voorkeur	
<i>Oppositie</i>	Opponerende inleiding	Inleiding is opponerend	0 Geen oppositie 1 VS focust zich op opponerende inleiding 2 VS veronderstelt opponerende inleiding	1 als opp. Inleiding = 2 en/of algemene oppositie = 1, anders 0
	Algemene oppositie	Inleiding + VS is opponerend	0 Geen oppositie 1 Algemene oppositie	
<i>Persistentie</i>	Herhaling vraagstelling	Opnieuw uiten van zelfde vraagstelling	0 Stellen van een nieuwe inhoudelijke vraag 1 Spontane herhaling van een vraag met dezelfde inhoud 2 Getriggerde herhaling van een vraag met dezelfde inhoud	1 als som van items ≥ 1 , anders 0
	Aanspreken op vraagontwijking	GI wordt aangesproken op vraagontwijking VS	0 Niet aanspreken op vraagontwijking 1 Aanspreken op vraagontwijking	

	Interruptie	IR onderbreekt beurt GI	0 Geen interruptie 1 Interruptie	
Vraagvormen	Vormen van de vraagstelling	De interviewer heeft negen manier om een vraag te stellen	1 Persoonsvorm- onderwerp constructie 2 Vragend voornaamwoord 3 Bewering met een vragende "tag" 4 Bewering op vragende toon 5 Directief 6 Bewering over zaak die betrekking heeft op geïnterviewde 7 Toevoeging 8 Uitspraken derde persoon 9 Persoonlijke uitspraken	1 als item = 2, anders 0